

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA SLOVENSKEGA BANČNEGA
SISTEMA**

Ljubljana, oktober 2003

HELENA VELIKONJA

IZJAVA

Študentka **Helena VELIKONJA** izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom **prof. dr. Ivana RIBNIKARJA** in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 RAZVOJ BANČNEGA SISTEMA PO NEODVISNOSTI SLOVENIJE	2
1.1 BANKA SLOVENIJE	2
1.2 PRAVNO OKOLJE SLOVENSКИH BANK	3
1.3 SANACIJA SLOVENSКИH BANK	5
1.3.1 Položaj bančnega sistema pred sanacijo	5
1.3.2 Vzroki za sanacijo	5
1.3.3 Zakonska ureditev sanacije	7
1.3.4 Izbrani model sanacije	9
1.3.5 Uresničevanje sanacije	11
2 ZNAČILNOSTI SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA	15
2.1 STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA	15
2.2 LASTNIŠKA STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA	16
2.3 POSLOVANJE SLOVENSКИH BANK V LETIH OD 1991 DO 2002	17
2.3.1 Bilančna vsota in tržni deleži	17
2.3.2 Dobičkonosnost slovenskih bank	20
2.3.3 Kazalci učinkovitosti poslovanja	22
2.4 KREDITNO TVEGANJE IN RAZVRSTITEV BILANČNE IN ZUNAJBILANČNE AKTIVE BANK	24
3 PRILAGAJANJE SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA EU	27
3.1 PRIVATIZACIJA SLOVENSКИH BANK	27
3.1.1 Razlogi in priprave na privatizacijo slovenskih bank	28
3.1.2 Lastniška struktura slovenskega bančnega sistema	30
3.1.3 Privatizacija Nove Kreditne banke Maribor, d. d.	32
3.1.4 Privatizacija Nove Ljubljanske banke, d. d.	33
3.2 KONSOLIDACIJA SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA	34
3.3 POSODABLJANJE INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE SLOVENSКИH BANK	36
3.4 UČINKOVIT BANČNI NADZOR	37
3.5 PRILAGODITEV ZAKONODAJE	38

3.6 DINAMIKA VKLJUČEVANJA SLOVENIJE V EVROPSKO MONETARNO UNIJO	39
3.6.1 Pomen uvedbe evra za slovenski bančni sistem	41
SKLEP	42
LITERATURA	45
VIRI	46

UVOD

Slovenski bančni sektor je bil v preteklem desetletju deležen mnogih sprememb. Slovenske banke so se morale najprej spoprijeti s spremembo ekonomsko-političnega sistema, državno in monetarno osamosvojitvijo Slovenije, nastajajočo in nato spreminjajočo se finančno tržno regulativo, postopnim odpiranjem bančnega in finančnega trga, vstopajočo tujo konkurenco, s procesi privatizacije družbene in državne lastnine ter koncentracijo lastništva. Pomemben del slovenskega bančnega sektorja je moral skozi proces sanacije, banke pa so se spoprijemale tudi z izzivi tehnoloških in produktnih sprememb kot splošnih trendov razvoja finančne industrije. Novo desetletje je v slovenskem bančnem sistemu sprožilo nov val sprememb, ki so posledica približevanja vstopa Slovenije v Evropsko unijo.

V prvem poglavju diplomskega dela bom skušala prikazati stanje slovenskega bančnega sistema po razglasitvi neodvisnosti Slovenije, ki je pripeljalo do procesa sanacije bank. Natančno bom opisala sanacijski postopek, od zakonske ureditve do izbranega modela sanacije. Uporabljena je bila kombinacija centraliziranega in decentraliziranega pristopa, ki predvideva tudi aktivno sodelovanje bank pri odpravljanju težav. Na koncu bom predstavila še dejansko uresničevanje sanacijskega programa ter podala kriterije, katerih izpolnjevanje s strani saniranih bank je bilo temelj za zaključek sanacije.

Drugo poglavje je namenjeno predstavitvi glavnih značilnosti slovenskega bančnega sistema od začetka devetdesetih let pa vse do konca leta 2002. Analizirala bom gibanje števila poslovnih bank, spremembe v lastniški strukturi bančnega sektorja ter poslovanje slovenskih bank. Analizo bančnega poslovanja bom izvedla s pomočjo naslednjih kazalcev: bilančne vsote in tržnega deleža, kazalcev dobičkonosnosti in kazalcev učinkovitosti poslovanja. Prikazala bom tudi izpostavljenost slovenskih bank kreditnemu tveganju ter kriterije, ki se jih uporablja pri ocenjevanju tveganja.

Zadnje poglavje zajema opis potrebnih prilagoditev slovenskega bančnega sistema bližajočemu vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Za izboljšanje učinkovitosti in mednarodne konkurenčnosti slovenskih bank je potrebno dokončanje procesa privatizacije, nadaljevanje konsolidacije bančnega sistema, posodabljanje informacijske tehnologije, povečanje učinkovitosti bančnega nadzora ter prilagoditev zakonodaje evropskim bančnim smernicam. V okviru vključevanja v Evropsko unijo pa so pomembne tudi priprave na vstop Slovenije v Evropsko monetarno unijo in prevzem skupne evropske valute – evra.

Diplomsko delo bom zaključila s povzetkom glavnih ugotovitev posameznih poglavij ter napovedjo prihodnjega razvoja slovenskega bančnega sistema.

1 RAZVOJ BANČNEGA SISTEMA PO NEODVISNOSTI SLOVENIJE

Neodvisnost Slovenije je prinesla precejšnje spremembe tudi v bančni sistem. Leta 1991 se je Slovenija denarno osamosvojila in tako ustanovila lastno centralno banko ter uvedla lastno valuto tolar. Vzpostavitev samostojnega sistema je bila s tehničnega vidika gledano preprosta, kajti bančni sistem Jugoslavije je bil decentraliziran. V vsaki republiki so imeli svojo narodno banko, ki je v svoji premoženjski bilanci izkazovala vse odnose med pravnimi in fizičnimi osebami na področju republike. Takšno vlogo je za Slovenijo nosila Narodna banka Slovenije, ki jo je ob neodvisnosti zamenjala Banka Slovenije.

Slovenija je od bivše Jugoslavije podedovala bančni sistem, ki ni imel možnosti za učinkovit razvoj. Z razpadom Jugoslavije, so se pretrgali stiki z Narodno banko Jugoslavije, kar je povzročilo izgubo vseh pri njej zamrznjenih sredstev bank. Vse to je potisnilo banke v nezavidljiv položaj. Ob koncu leta 1991 je v Sloveniji poslovalo 26 bank. Ljubljanska banka – Združena banka je kot največja slovenska banka s svojim 82 % deležem v bilančni vsoti slovenskega bančnega sistema imela monopolni položaj, enajst regionalnih bank pa je imelo monopol v svoji regiji. Slovenski bančni sistem je bil torej izrazito monopolen ter potreben sanacije, ki se je pričela s propadom Ljubljanske – Združene banke konec leta 1991.

1.1 BANKA SLOVENIJE

Banka Slovenije je bila kot centralna banka Republike Slovenije ustanovljena z zakonom 26. junija 1991. Po začetnem nekajmesečnem poslovanju v okviru dinarskega denarnega sistema in skladno z enotno denarno politiko Narodne banke Jugoslavije je 8. oktobra 1991 ob uvedbi nove slovenske valute prevzela efektivni denarni nadzor.

Njena temeljna skrb je pomoč pri uresničevanju ekonomskih ciljev stabilnih cen, polne zaposlenosti in gospodarske rasti. Z urejanjem razpoložljivosti denarja v obtoku (obsega kreditov) in urejanjem dolgoročne zunanje likvidnosti skuša doseči zdravo in stabilno ekonomsko okolje, v katerem bodo lahko posamezniki in podjetja enostavneje načrtovali svoje aktivnosti. Pri vodenju denarne politike in zasledovanju svojih ciljev uporablja naslednje zakonsko določene instrumente (Špacapan, 2000, str. 8):

1. nakup in prodaja tujih plačilnih sredstev;
2. nakup in prodaja državnih vrednostnih papirjev;
3. nakup in prodaja domačih in tujih prenosljivih kratkoročnih vrednostnih papirjev;
4. izdaja in odkup blagajniških zapisov;

5. kratkoročno kreditiranje bank na podlagi prenosljivih kratkoročnih vrednostnih papirjev;
6. kratkoročno kreditiranje bank ob zastavi vrednostnih papirjev;
7. določanje obveznih (potrebnih) rezerv;
8. spreminjanje obrestnih mer.

Poleg vseh naštetih zakonsko določenih instrumentov se Banka Slovenije poslužuje tudi tako imenovanega "moralnega prepričevanja", s katerim poskuša poslovne banke in druge ekonomske subjekte s močjo svojih argumentov prepričati, da ravnajo v skladu z njenimi načrti. V ta namen lahko uporablja pogovore s poslovnimi bankami ali javne izjave.

Banka Slovenije je v lasti države Slovenije, a je načeloma pri opravljanju svojih nalog neodvisna od trenutnih političnih razmer. Kljub zahtevi po potrditvi njenega finančnega načrta s strani parlamenta Republike Slovenije je tudi do določene mere finančno neodvisna, saj večji delež svojih stroškov in investicij krije z lastnimi prihodki. Vse dokler pa ne pride do potrditve finančnega načrta, se Banka Slovenije financira po sklepu Sveta banke.

Organa Banke Slovenije sta Svet Banke Slovenije in guverner Banke Slovenije. Svet sestavlja enajst članov, in sicer guverner Banke Slovenije, ki je predsednik sveta, namestnik guvernerja in trije viceguvernerji ter šest članov iz vrst neodvisnih strokovnjakov. Guvernerja in šest zunanjih članov sveta imenuje Državni zbor za šest let na predlog predsednika Republike Slovenije. Namestnika guvernerja in tri viceguvernerje pa imenuje Državni zbor za šest let na predlog guvernerja. Zakonsko določene pristojnosti Sveta Banke Slovenije so določanje denarne politike in sprejemanje ukrepov za njeno izvajanje. Guverner Banke Slovenije ter Svet Banke Slovenije sta za uresničevanje nalog odgovorna državnemu zboru.

1.2 PRAVNO OKOLJE SLOVENSКИH BANK

Poslovanje slovenskih bank urejata dva zakonodajna okvira, in sicer domača zakonodaja in smernice Evropske Unije. Eden izmed prvih sprejetih zakonov po osamosvojitvi Slovenije je bil Zakon o bankah in hranilnicah (Uradni list RS, št. 1/1991-I). Sporazum o pridružitvenem članstvu, s katerim je Slovenija postala resna kandidatka za polnopravno članstvo v EU, pa je prinesel zahtevo o odpravi zaščitnih določb v domači zakonodaji ter pripravi novega Zakona o bančništvu prilagojenega ureditvi, ki je značilna za države Evropske unije.

Za slovenske banke so tako pomembni naslednji trije zakoni:

1. **Zakon o bančništvu** (Uradni list RS, št. 7/99) je stopil v veljavo 20. februarja 1999. V veliki meri je usklajen tako z evropskimi bančnimi direktivami kot tudi s 25 načeli učinkovitega nadzora, ki jih je leta 1997 sprejel Baselski komite za bančni nadzor. Takšna usklajenost omogoča izenačitev pogojev poslovanja naših bank doma in v tujini, krepitev konkurenčne sposobnosti in primerljivejše izkazovanje poslovnih rezultatov bank. Zakon ureja ustanovitev in status bank in hranilnic, njihovo poslovanje in nadzor, kot tudi doslej zakonsko še ne povsem jasno urejeno jamstvo za bančne vloge ter stečaj in likvidacijo bank, ki sta bila do sedaj urejena v posebnem zakonu. Usmerjen je v zagotovitev zaščite varčevalcev in varnosti njihovih vlog, velik pomen pa daje zagotavljanju stabilnosti in konkurenčnosti bančnega in finančnega trga.

Najpomembnejše novosti, ki jih je prineslo sprejetje Zakona o bančništvu v letu 1999, se nanašajo na naslednja področja (Letno poročilo Banke Slovenije, 1998, str. 46-47):

- po direktivah povzeti sistem ustanavljanja bank in opredelitev finančnih storitev;
- pogoji za izdajo dovoljenj za opravljanje bančnih storitev;
- z drugo bančno direktivo usklajena ureditev organov upravljanja banke;
- dovoljenje ustanavljanja podružnic tujih bank;
- odprava razlikovanja med domačimi in tujimi delničarji pri pridobitvi delnic slovenskih bank;
- zagotavljanje ustreznega kapitala ter obvladovanje vseh vrst tveganj znotraj okvirov, ki jih določa zakon;
- ugotavljanje, merjenje in upravljanje kreditnega tveganja ter oblikovanje rezervacij za slabe naložbe;
- definicija izpostavljenosti banke do posamezne osebe in skupine povezanih oseb, določitev največje dopustne izpostavljenosti (25 % kapitala banke) in omejitev vsote velikih izpostavljenosti (800 % višine kapitala banke);
- določbe o obvladovanju likvidnostnega, obrestnega, valutnega in drugih tržnih tveganj;
- konsolidirani nadzor bank z vidika preverjanja, ali bančna skupina kot celota ravna v skladu s pravili o obvladovanju tveganj;
- kombinacija off-site nadzora (podatki, analize, poročila) in on-site nadzora (opravljanje pregledov poslovanja) v skladu z mednarodnimi standardi o načinih nadzora;
- sodelovanje Banke Slovenije z drugimi domačimi in tujimi nadzornimi organi v obliki izmenjave informacij kot tudi neposrednega sodelovanja pri opravljanju nadzora;
- oblikovanje novega sistema za jamstvo vlog;

- odprava Zakona o preksanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic ter Zakona o Agenciji za zavarovanje vlog v bankah in hranilnicah.
2. **Zakon o gospodarskih družbah** (Uradni list RS, št. 30/1993) določa okvire delovanja delniške družbe, ki pa za banko ne veljajo le v primeru, da je z Zakonom o bančništvu drugače določeno. Zakon opredeljuje temeljne pravine delovanja delniške družbe, določbe o delnicah, o ustanovitvi delniške družbe, pravnih razmerij med družbo in delničarji, določbah o ničnosti in spodbojnosti ter postopkih pri statusnih spremembah (Dimovski, 2000, str. 31).
 3. **Zakon o Banki Slovenije** (Uradni list RS, št. 1/1991-I) ureja pravni vidik poslovanja Banke Slovenije kot slovenske centralne banke.

1.3 SANACIJA SLOVENSКИH BANK

1.3.1 Položaj bančnega sistema pred sanacijo

Po uvedbi samostojnosti Slovenije se je pričela kazati velika neučinkovitost bančnega sistema, zato so začeli z izvajanjem prvih aktivnosti za sanacijo bank. Med glavne probleme slovenskega bančnega sistema pred sanacijo lahko uvrstimo:

- izrazito monopolen bančni sistem, v katerem dominira le ena banka – Ljubljanska banka, d. d., ki s hčerinskimi bankami obvladuje 90 % vseh bančnih poslov;
- lastnike večine bank predstavljajo družbena podjetja, ki pa so hkrati tudi njihovi največji dolžniki;
- gibanje deleža slabih posojil v portfeljih bank med 30 % in 40 % celotne aktive;
- neprimerna kapitalska struktura bank – podatki za leto 1991 kažejo, da je bil kapital slovenskih bank ohranjen le v višini 24,1 % skupnega kapitala in v primerjavi s predhodnim letom, ko je bilo ohranjenega 25,6 % kapitala, se odstotek erozije kapitala za cel bančni sistem ni bistveno povečal;
- nizko zaupanje varčevalcev v bančni sistem kot posledica omejevanja dvigov deviznih depozitov prebivalstva zaradi prenizkih rezerv države;
- visoke realne obrestne mere bank kot posledica slabega portfelja bank in monopolne strukture bančnega trga.

1.3.2 Vzroki za sanacijo

Slab položaj bančnega sistema izvira iz ekonomskega sistema bivše Jugoslavije. Zanj je bilo značilno vmešavanje politike v poslovne odločitve bank in lastninska povezanost

podjetij in bank, ki se je kazala v kreditiranju podjetij brez predhodnega preverjanja njihove finančne sposobnosti. Banke so bile namreč prisiljene financirati vse nove podjetniške investicije. Odobrena posojila pa so bila neizmerno visoka in neskladna z možnostjo kreditnega potenciala bank ter z zmožnostmi podjetij za odplačilo dolgov. Poleg tega pa je inflacija povzročala izredno visoke negativne realne obrestne mere, zaradi katerih se je pri bankah zmanjševala realna vrednost naložb oziroma posojil. Odobrena posojila so tako za banke postajala izredno slaba posojila.

Kot naslednji razlog za slab položaj bank lahko omenimo kopičenje negativnih tečajnih razlik v bilancah bank. Negativne tečajne razlike so se pojavile, ko so banke začele odobravati posojila v domačem denarju na osnovi vlog v tujem denarju. Delež slabe aktive je leta 1991 znašal preko 10 % aktive celotnega bančnega sektorja (Štiblar, 2001, str. 62).

Razpad Jugoslavije je za podjetja predstavljal veliko izgubo trga, kajti merjeno v trgovinski menjavi je ta trg predstavljal dvakratnik ostalih zunanjih trgov Slovenije. Bankam pa je povzročil dodatne izgube zaradi nezmožnosti izterjave dolgov, kajti med dolžniki slovenskih bank je bilo veliko dolžnikov iz območja bivše Jugoslavije, ki niso več odplačevali svojih dolgov ter so bili izven sodne pristojnosti slovenskih sodišč. Razpad pa je za slovenske banke pomenil tudi prekinitev finančnih povezav in s tem izgubo njihovih naložb v drugih delih nekdanje Jugoslavije.

Pomemben razlog predstavlja tudi slab menedžment in pomanjkanje nadzora bank, ki je v premalo razviti oligopolistični strukturi bančnega sistema pripeljal do velike neučinkovitosti in visokih stroškov poslovanja. Visoki operativni stroški, ki so bili predvsem posledica prevelikega števila zaposlenih v bankah in neracionalne organiziranosti bančne mreže, so povzročili povečanje izgub bančnega sistema, kar se je odražalo v visokih obrestnih merah. To pa je pripeljalo do dveh negativnih učinkov, in sicer zmanjšalo se je finančno posredovanje bank, saj se le-te niso bile sposobne potegovati za kapital in sočasno ostati konkurenčne kot posojilodajalke. Poleg tega pa so visoke obrestne mere pritegnile nove banke, ki so nastopale kot prosti jezdec (free-riders) brez interesa zniževanja obrestnih mer in s tem posredno svojih zaslužkov.

Vsi zgoraj naštetih razlogi so bili povod za pričetek sanacije bank. V času do začetka prave sanacije je Banka Slovenije poskušala problematične banke pripraviti z uvedbo predsanacijskih ukrepov. V banke je postavila svoje pooblaščenke, katerih naloga je bila kontrola in izvajanje kreditne politike ter predvsem obsega in vrste operativnih stroškov. Kot temeljni kriterij pri ocenjevanju potrebnega obsega sanacije je bilo izbrano izpolnjevanje kapitalske ustreznosti. Po stanju na dan 31. oktober 1991 je bil odstotek ohranjenosti kapitala po bankah naslednji: 6 bank v višini od 90 % do 100 %, 7 bank v višini od 35 % do 70 %, 5 bank v višini od 0 % do 35 %, 2 banki pa sta bili tehnično nesolventni (Letno poročilo Banke Slovenije, 1993, str. 28).

1.3.3 Zakonska ureditev sanacije

Osnovni pravni okvir za sanacijo bank in hranilnic predstavlja **Zakon o predsanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic** (Zakon o sanaciji bank), sprejet 25. junija 1991, in z njim povezani podzakonski akti, zlasti **uredba Vlade o ustanovitvi Agencije RS za sanacijo bank in hranilnic**, ki predstavlja osnovo za ustanovitev Agencije za sanacijo bank in hranilnic (v nadaljevanju ASBH) kot glavne institucije procesa sanacije bank.

Zakon o sanaciji bank (Uradni list RS, št. 1/1991-I) predpisuje predvsem pristojnosti Banke Slovenije v zvezi z uvedbo predsanacijskega in sanacijskega postopka v bankah, potrebne ukrepe za izvedbo le-teh ter naloge izvajalca sanacije – ASBH. Predsanacijski postopek se lahko predlaga, če banka ne dosega predpisane najmanj 70 % kapitalске ustreznosti, če je nelikvidna, oziroma če ne izpolnjuje drugih predpisanih pogojev poslovanja ali ukrepov denarne politike. Sanacijski postopek se uvede, ko izgube in potencialne izgube zaradi tveganosti naložb in aktivnih zunajbilančnih postavk predstavljajo več kot 50 % zneska jamstvenega kapitala banke. Predlog za sanacijo lahko poda banka, ustanovitelji, upniki ali pooblaščen organizacija za plačilni promet (Agencija za plačilni promet, nadziranje in informiranje). Guverner Banke Slovenije na podlagi predloga omenjenih subjektov ali po lastni presoji izda odločbo o uvedbi sanacijskega postopka. Le-ta pa sloni na predhodni oceni finančnega stanja banke, v kateri so natančno opredeljene vse pomembne bilančne in zunajbilančne kategorije. Določila zakona nalagajo banki, ki se sanira, odpis izgub in potencialnih izgub v breme lastniškega kapitala, prav tako pa z uvedbo sanacijskega postopka prenehajo v banki pristojnosti dotedanjega vodstva, organov upravljanja in nadzora ter vsa pooblastila, kakor tudi pravice dotedanjih delničarjev. Banka Slovenije je pooblaščen, da izmed vseh, v zakonu predvidenih metod sanacije, izbere najustreznejšo glede na probleme, ki so prisotni v posamezni banki, ter imenuje novo vodstvo. Banke pa navadno ne morejo izpolnjevati vseh, v zakonu predpisanih obveznosti (npr. obvezne rezerve, devizni minimum), zato se jim lahko začasno dovoli minimalno odstopanje od teh zahtev. Poleg tega pa jim lahko v primeru problemov s tekočo likvidnostjo sanator odobri kredit. Zakon določa tudi omejitve glede nove lastniške strukture nad kapitalom banke, ki se lahko spremeni z dodatnim vplačilom kapitala. Vsa ta določila so pomembna zaradi dejstva, da so za slabo stanje banke odgovorni nekdanji lastniki in njihove slabe kreditne navade.

Zakon o sanaciji bank predvideva sanatorja, ki ga imenuje Vlada Republike Slovenije in je zadolžen za izvajanje vrste dejavnosti procesa sanacije. V ta namen je Izvršilni svet Skupščine Republike Slovenije z odlokom dne 6. oktobra 1991 ustanovil ASBH.

Materialni okvir za izvajanje sanacije bank v Sloveniji določajo naslednji zakoni, ki v širšem pogledu vplivajo na materialni položaj vrste bank, predvsem tistih, v katere je uveden sanacijski postopek (Kovač, 1999, str. 11-12):

- **Zakon o jamstvu Republike Slovenije za obveznice, izdane zaradi sanacije bank in hranilnic**, opredeljuje jamstvo Republike Slovenije za obveznice, ki jih Agencija za sanacijo bank in hranilnic izda za izvedbo sanacije bank in hranilnic. Izdaja obveznic je dovoljena le za banke, ki so vključene v proces individualne sanacije, obseg emisije pa je omejen na največ 2.200 milijonov DEM. Na tak način je možno slabo aktivo, ki vključuje tako razliko med terjatvami bank do Narodne banke Jugoslavije in neizplačanimi deviznimi vlogami, kot tudi slabe kredite odobrene podjetjem, spremeniti v donosno. Gre za imenske obveznice denominirane v DEM, z možnostjo prenosa na druge osebe po petih letih, s 30-letnim rokom dospelosti ter 8 % obrestno mero in kvartalnim izplačevanjem obresti.
- Poravnavanje obveznosti, ki izhajajo iz deviznih vlog, vloženih na območju Republike Slovenije in deponiranih pri Narodni banki Jugoslavije, ureja **Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplačanih deviznih vlog**. Zakon skuša rešiti problem razpolaganja varčevalcev s svojimi vlogami ter problem likvidnosti bank v sanaciji. Z izdajo obveznic, denominiranih v DEM, z rokom dospelosti 30 let in polletnim izplačevanjem obresti, je zakon omogočil prenos 976 milijonov DEM obveznosti bank med dolg Republike Slovenije.
- **Zakon o jamstvu Republike Slovenije za obveznice, izdane zaradi sanacije Slovenskih železarn** je omogočil Slovenskim železarnam poravnavo obveznosti iz naslova vseh usklajenih tolarskih in deviznih obveznosti iz dolgoročnih in kratkoročnih kreditov, zapadlih do 31. decembra 1992. Prav nezmožnost poravnavanja lastnih obveznosti, katerih pretežni del so predstavljale obveznosti do bank, je bila povod za pričetek sanacije slovenskih železarn in s tem posredno sanacije bančnega sistema. Zakon je omogočil izdajo obveznic, denominiranih v DEM, z rokom zapadlosti 30 let od dneva izdaje, kvartalnim izplačevanjem obresti po 8 % letni obrestni meri, ki po petih letih postanejo prenosljive.
- **Zakon o poravnavanju obveznosti do bank iz izplačanih deviznih vlog** ureja način poravnavanja obveznosti iz naslova deviznih hranilnih vlog, ki so jih banke izplačale vlagateljem do 31. decembra 1992 ter deponirale pri Narodni banki Jugoslavije. Država je za prevzem obveznosti izdala obveznice z 20-letnim rokom zapadlosti in 3 % obrestno mero. Izjemi sta bili le banki, ki sta bili v procesu individualne sanacije in sta za obveznosti že prejeli obveznice ASBH ob ustanovitvi novih bank.

- **Ustavni zakon o dopolnitvah ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije** predstavlja pravno podlago za ustanovitev Nove Ljubljanske banke, d. d., (NLB) in Nove Kreditne banke Maribor, d. d., (NKBM). Do ustanovitve novih bank je prišlo zaradi zahteve, da banke podpisnice Novega finančnega sporazuma v svoje bilance vpišejo 4,2 milijarde USD obveznosti. Glede na to, da je med bankami podpisnicami veljala klavzula solidarnostne odgovornosti, se je bilo mogoče izogniti unovčenju terjatev le na podlagi prenosa na novi banki. Kot ustanoviteljica novih bank pa nastopa ASBH.
- **Zakon za pokrivanje terjatev slovenskih podjetij do Iraka, Kube in Angole.**

1.3.4 Izbrani model sanacije

Sanacijo lahko opredelimo kot skupek organizacijskih, finančnih in pravnih ukrepov, katerih cilj je odprava vzrokov, ki ogrožajo ali vodijo k nesolventnosti oziroma k prezadolženosti banke. Ožje pa jo lahko definiramo kot reševanje problema slabe aktive bank, ki je v slovenskih bankah nastala zaradi slabih posojil, negativnih tečajnih razlik, deviznih vlog prebivalstva, deponiranih pri Narodni banki Jugoslavije ter zaradi previsokih operativnih stroškov.

Značilnost sanacije slovenskega bančnega sistema je kompleksen proces, ki vključuje finančno sanacijo (kapitalsko injekcijo), restrukturiranje in lastniško transformacijo bank na eni in privatizacijo družbenih podjetij na drugi strani. Tesna povezanost bank z družbenimi podjetji v letu 1991, ki izhaja še iz režima bivše Jugoslavije, in kasneje vse tja do privatizacije, je narekovala sočasno restrukturiranje podjetniškega sektorja kot pogoj za uspešno sanacijo.

Banka Slovenije se je ob podpori Ministrstva za finance ter bank odločila za državno podprto sanacijo. Kot temeljna razloga pa je navedla zaščito upnikov oziroma varčevalcev, ki bi bili v primeru, da bi bila sanacija prepuščena bankam samim, izpostavljeni možnim špekulacijam s strani managementa banke, ter potrebo po sanaciji celotnega bančnega sektorja. Izkušnje namreč kažejo na to, da so stroški, ki nastanejo s propadom večjega dela finančnih institucij, veliko višji kot stroški sanacije. Ta trditev je za Slovenijo še toliko bolj pomembna, saj sanacija naenkrat zajema več kot polovico bančnega sektorja in so banke skoraj edini nosilec vloge finančnega posrednika.

Slovenski model sanacije je bil kombinacija centraliziranega in decentraliziranega pristopa. Centraliziranost modela se kaže v nadomestitvi slabe aktive bank z obveznicami, ki jih je izdala ASBH. Sama zamenjava pa ni zajela celotnega obsega aktive (kakor na Madžarskem), kajti poskušali so prisiliti banke, da bi del svojih slabih dolgov do podjetij

izterjale same. Na ta način so se izognili "moralnemu hazardu" s strani bank ter bankam preprečili nadaljevanje s staro prakso dajanja kreditov slabim komitentom v prepričanju, da bo v primeru nevrčila intervenirala država in prevzela nove obveznosti. Decentraliziran pristop pa je pomenil, da banke niso bile prepuščene same sebi pri interveniranju v podjetjih (podobno kot na Poljskem).

Banka Slovenije in ASBH sta se na osnovi pogojev na makroravni gospodarstva in mikroravni bančnega sektorja odločili za postopno uvajanje sanacijskih postopkov v posameznih bankah. Obseg in dinamiko uvajanja so določili glede na tekoče stanje v posameznih bankah, razpoložljivi okvir javnega dolga, predvidenega za sanacijo, in denarni okvir državnega proračuna za servisiranje tega javnega dolga. Izbiro postopnosti so narekovale tudi izkušnje razvitih držav, kot sta npr. ZDA in Španija, kjer so za razliko uporabili strategijo "šoka" in tako dovolili propad banke. Za slovenski bančni sistem bi bile posledice takšne uvedbe usodne, kajti sanacija je naenkrat zajela znatno preko 50 % bančnega sektorja. Postopnost v obliki samosanacije pa lahko štejemo tudi kot koristno pripravo bank na mednarodno konkurenco, ob odpravi kapitalskih kontrol in začetku integracije v Evropsko unijo.

Ob upoštevanju izkušenj tujih držav, ki so sanirale svoj bančni sistem, je bila dne 6. oktobra 1991 ustanovljena glavna institucija procesa sanacije bank ASBH. Njene naloge lahko strnimo v nadzor nad bankami v sanaciji, upravljanje s slabo aktivo in z delom javnega dolga oziroma servisiranje državnih obveznic, ki so jih banke pridobile v zameno za slabo aktivo. Osredotočena naj bi zlasti bila na učinkovito upravljanje s prenesenimi slabimi terjatvami, s ciljem zmanjševanja javnega dolga. Izterjane dolgove bi tako lahko namenila za financiranje kakšnih drugih javnih ciljev. Na ASBH so bile prenesene terjatve do preko 110 podjetij v višini dobre milijarde DEM, na podlagi katerih se le-ta dogovarja o refinanciranju dolgov ali njihovi pretvorbi v lastniške deleže podjetij. Pri upravljanju slabih terjatev je ASBH izvajala naslednje zaporedje ukrepov: refinanciranje dolga podjetja pod ugodnejšimi pogoji, sprememba terjatve v lastniški delež podjetja in končno odpis dolga.

Banka Slovenije je v svoji odločbi o uvedbi sanacijskega postopka v bankah opredelila naslednje poglobilne cilje sanacije bančnega sistema:

1. omejitev stroškov sanacije in z njimi povezanega javnega dolga na najnižjo možno raven;
2. dokapitalizacija banke s ciljem zagotovitve zadostne, čeprav minimalne kapitalske ustreznosti po mednarodnih standardih;
3. povečanje kakovosti bančnih operacij in znižanje poslovnih stroškov, aktivnih obrestnih mer in obrestne marže bank;
4. izboljšanje likvidnosti bank;
5. uvedba skrbnih finančnih in poslovnih postopkov v poslovanje;

6. preprečitev monopola v bančnem sistemu in spodbuda konkurence;
7. sprememba in razpršitev lastniške strukture podržavljenih bank skozi proces privatizacije.

1.3.5 Uresničevanje sanacije

V Sloveniji so se odločili za kombinacijo splošne in individualne sanacije. Splošni pristop se je uporabil za obnovo bistvenega dela bank, to je za tisti del izgub, ki so nastale na podlagi neizplačanih deviznih vlog prebivalstva v višini 976 milijonov DEM ter za tisti del slabih kreditov, ki so jih banke odobrile Slovenskim železarnam, v skupnem obsegu 249 milijonov DEM. V ta namen so bile izdane obveznice z rokom dospelja leta 2022 in 8 % obrestno mero. Za razrešitev preostale vrednosti izgub, ki so bile posledica že izplačanih deviznih vlog prebivalstva, pa je bil v letu 1995 sprejet poseben zakon. Banke so prevzele obveznice z rokom zapadlosti 20 let in 3 % obrestno mero.

Takšen pristop je vseboval naslednji paket finančnih ukrepov:

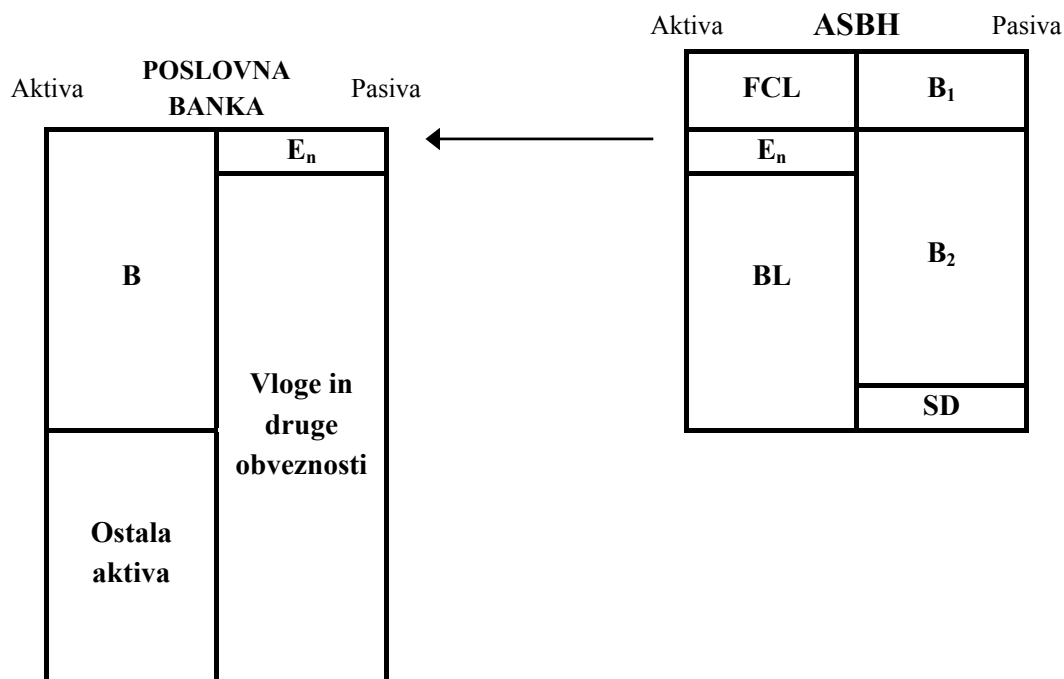
1. odpis tekočih izgub v breme kapitala;
2. nadomestitev slabe (bilančne in izvenbilančne) aktive bank z obveznicami agencije na podlagi jamstva Republike Slovenije;
3. prenos dela aktive (slabih naložb) z delom pasive (neodpisanega dela lastniškega kapitala) v obliki subordiniranih terjatev bivših lastnikov na ASBH;
4. dokapitalizacija banke z obveznicami in prenos lastništva na ASBH.

Ker sanacija pomeni povrnitev solventnosti, profitibilnosti in likvidnosti bank, ter bi v primeru vseh zgoraj omenjenih zamenjav slabih terjatev, tri banke ostale nesolventne, se je za le-te uporabil individualni sanacijski pristop. Na podlagi odlokov Banke Slovenije je bil status sanacije uveljavljen v Ljubljanski banki, d. d., (LB) januarja 1993, v Kreditni banki Maribor, d. d., (KBM) marca 1993 in v Komercialni banki Nova Gorica (KBNG) januarja 1994. Te tri banke so v letu 1993 skupno predstavljale preko 50 % slovenskega bančnega sektorja ter imele v celotnem obsegu kreditov preko 40 % slabih (Štiblar, 2001, str. 62). V letu 1995 je prišlo do združitve Kreditne banke Maribor in Komercialne banke Nova Gorica, s katero je nastala druga najmočnejša slovenska banka (prek 10 % delež v bilančni vsoti celotnega bančnega sistema), ki je presegla tudi ozke regionalne okvire, značilne za organizacijo slovenskega bančnega sistema.

Individualna sanacija je potekala v dveh fazah. V okviru prve je bilo potrebno očistiti bilance bank in vzpostaviti ustrezen obseg lastniškega kapitala. Bistvo druge faze pa je bila sanacija denarnega toka banke oziroma vzpostavitev njene likvidnosti. Glavni cilj tega dela sanacije je bil, da banke, ki so postale solventne s prenosom slabih posojil na ASBH,

postanejo sposobne samostojno živeti, ohranjati svojo likvidnost in solventnost ter prinašati lastnikom donos na njihovo, v banko trajno vloženo premoženje (Ribnikar, 1994, str. 5). Sanacije banke pa ne smemo gledati statično, le preko prestrukturiranja njenih bilanc, ampak dinamično, preko spremljanja sprememb v strukturi in obsegu kapitala, lastniški strukturi, organiziranosti banke in v razvoju kadrovskih potencialov. Pomembna naloga ASBH v drugi fazi je bil nadzor podjetij, čigar slaba posojila je prevzela od bank ter v zameno izdala obveznice, ter poskus izterjave čim večjega dela dolga. Ker pa bi sama to le težka dosegla, se je poslužila bivših lastnikov, ki so preko subordiniranih terjatev udeleženi v premoženju v slabih kreditih, ki jih je agencija prevzela od bank. Subordinirane terjatve do ASBH so dobili bivši lastniki, v višini tistega dela bančnega kapitala, ki se ni izničil zaradi materializiranih izgub bank. Nekdanji delničarji so tako postali podrejeni upniki, udeleženi pri premoženju, ki je v slabih posojilih ASBH.

Slika 1: Poenostavljeni premoženjski bilanci banke v sanaciji in ASBH ter povezanost med njima

LEGENDA:

- B - obveznice ASBH,
- En - nov lastniški kapital banke,
- BL - slaba posojila,
- FCL - negativne tečajne razlike,
- B₁ - obveznice izdane za devizne vloge prebivalstva,
- B₂ - obveznice izdane za del slabe aktive banke,
- SD - subordiniran dolg ASBH do nekdanjih lastnikov banke.

Vir: Ribnikar, 1994, str. 6.

Na začetku je bilo potrebno očistiti bilance bank, ki morajo izpolnjevati predpisana merila kapitalске ustreznosti in ne smejo vsebovati nevnovčljivih terjatev oziroma izgub. Materializirane izgube se odpišejo v breme lastniškega kapitala v višini E_1 in se izločijo iz bilance. Vsa slaba posojila in izgube, ki so bile posledica negativnih tečajnih razlik, nastalih do konca leta 1992 na podlagi deviznih vlog prebivalstva, se zamenjajo za obveznice ASBH z jamstvom Republike Slovenije, dospetjem glavnice v izplačilo čez 30 let, 8 % obrestno mero, vezane na gibanje tečaja tolarja proti nemški marki. Na ta način pridobijo banke donosno aktivo. Del obveznic se nameni oblikovanju lastniškega kapitala banke E_2 , ki ga poleg slabih posojil prevzame ASBH. Bilanca ASBH je tako sestavljena iz od bank prevzete slabe aktive, novega lastniškega kapitala (E_n) in obveznosti do nekdanjih lastnikov v obliki subordiniranega dolga (SD). Prevzeta slaba posojila ASBH uporablja za izvajanje pritiska na problematična podjetja in tako skrbi za uspešen potek sanacije in končno privatizacije. Le sanirana in privatizirana podjetja so namreč zmožna povrniti slaba posojila in s tem zmanjšati javni dolg države, ki je nastal posredno z izdajo obveznic. Rešitev podjetij dolžnikov je tudi v interesu nekdanjih lastnikov bank, kajti le-ti sodelujejo preko subordiniranih terjatev do ASBH.

Na podlagi ustavnega zakona sta bili julija 1994 ustanovljeni dve novi banki, in sicer Nova Ljubljanska banka, d. d., (NLB) in Nova Kreditna banka Maribor, d. d., (NKBM), z namenom odstranitve terjatev in obveznosti do držav nekdanje Jugoslavije iz bilanc bank v sanaciji. Nanje je bilo preneseno 90 % aktive in pasive, preostalih 10 % bilančnih postavk, povezanih z nekdanjo Jugoslavijo, pa je ostalo v bilancah LB in KBM. Novima bankama se je ob državni podpori povečal tudi kapital v višini 5 % bilančne vsote. S to transakcijo sta postali vezani na solidarnostno klavzulo (solidarna odgovornost za odplačilo zasebnih kreditov tujine nekdanji Jugoslaviji) samo stari LB in KBM (Štiblar, 2001, str. 64).

Sanacijske obveznice so bile originalno definirane v DEM in so povzročale resna valutna, obrestna in terminska neskladja v bilancah bank v sanaciji. Prav v tem je razlog, da je konec leta 1995 prišlo do zamenjave le-teh za nove obveznice, definirane v tolarjih s krajšo in različno dospelostjo, in sicer od začetka leta 1998 do najkasneje 15. oktobra 2010, nižjimi obrestnimi merami, vendar v določenem delu takoj tržljive. Izdajatelj obveznic, ki se neposredno revalorizirajo tako, da omogočajo bankam obrestno in valutno usklajenost, je tokrat bila Republika Slovenija.

Spomladi leta 1996 je bil dosežen ločeni sporazum Slovenije s tujimi zasebnimi upniki o odplačilu dela zasebnega dolga nekdanje Jugoslavije, ki je razrešil slovenski banki v sanaciji solidarnostne klavzule, podpisane leta 1988 ob sprejemu "novega finančnega sporazuma" (NFS). Z njim se je izboljšal finančni položaj Slovenije v svetu, kar se je izrazilo z ugodnimi kreditnimi ratingi treh glavnih mednarodnih ocenjevalnih agencij. Prišlo pa je tudi do negativnega učinka na finančne rezultate bank v sanaciji, ki so sodelovale v zamenjavi dolgov (Štiblar, 2001, str. 64).

V letu 1997 se je zaključila sanacija NLB in NKBM, ki sta ob sanaciji postali državni. Po dobrih štirih letih se je tako sanacija uspešno končala. Banke imajo precej manj slabih posojil, kar je posledica prenosa večine slabih starih posojil na ASBH v zameno za državne obveznice ter zaustavitve nastajanja večjega obsega novih slabih posojil od leta 1993 naprej. Prišlo pa je tudi do povečanja kapitalne ustreznosti bank in izboljšanja likvidnosti, donosnost obeh bank pa je med najvišjimi v slovenskem bančništvu.

Za dokončanje sanacijskega postopka sta morali NLB, d. d., in NKBM, d. d., izpolnjevati naslednje kriterije, ki jih je Banka Slovenije določila z odlokom junija 1995 (Letno poročilo za leto, 1997, str. 37):

1. morali sta biti likvidni;
2. izpolnjevati sta morali ukrepe denarne politike;
3. razpolagati sta morali vsaj z jamstvenim kapitalom, ki je potreben za ohranitev njunega dosedanjega obsega dovoljenih bančnih dejavnosti;
4. obseg poslovanja sta morali usklajevati tako, da dosega obseg jamstvenega kapitala najmanj 8 % zneska celotne aktive in aktivnih zunajbilančnih postavk, razporejenih in ponderiranih po stopnjah rizičnosti;
5. oblikovati sta morali vse potrebne dolgoročne rezervacije za zavarovanje pred potencialnimi izgubami;
6. spoštovati sta morali predpisane zahteve glede največje izpostavljenosti do enega komitenta;
7. spoštovati sta morali dovoljeni okvir naložb v zemljišča, zgradbe, poslovno opremo ter kapitalne deleže v bankah in nebančnih organizacijah.

Banka Slovenije je 6. junija 1997 izdala odločbi, po katerih se postopek sanacije NLB in NKBM zaključi, ko sprejmeta statut in postavita organe upravljanja. Po izpolnitvi navedenih dveh pogojev je Banka Slovenije 22. julija 1997 izdala ugotovitveni odločbi o uveljavitvi odločb o zaključku sanacijskega postopka v obeh bankah. Z zaključkom sanacije je bankam prenehal veljati poseben status in izgubili sta pravico do prednostnega obravnavanja. Za njiju so začela veljati enaka določila kot za vse ostale banke glede varnega in skrbnega poslovanja.

Stroški sanacije, merjeni z nominalno vrednostjo v ta namen izdanih obveznic, so konec leta 1997 znašali približno 10 % BDP. V obeh bankah je bila dosežena solventnost ter sta bili sposobni izpolnjevati zahteve in predpise regulatorjev. Naslednja stopnja, ki bi morala logično slediti sanaciji, je privatizacija obeh bank, vendar je bila le-ta iz več razlogov, predvsem političnih, odložena do začetka leta 2001.

2 ZNAČILNOSTI SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA

V zadnjem desetletju je bil slovenski bančni sektor deležen precejšnjih sprememb. Od vsega začetka je deloval kot dvostopenjski bančni sistem, vendar pa na večini področij delovanja ni bil tržno organiziran. Razglasitev samostojnosti slovenske države je bila povod za pričetek procesa korenite transformacije v slovenskem bančništvu. Oblikoval se je lasten bančni sistem z neodvisno centralno banko.

2.1 STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA

V letu 1991 je v Sloveniji delovalo 26 poslovnih bank. V letih, ki so sledila, se je število bank še povečevalo, vse do leta 1994, ko je bilo doseženo največje število, in sicer 33 delujočih bank. Vzroka za takšno gibanje števila bank v prvih letih po osamosvojitvi sta bila dva. Najprej lahko omenim to, da je v začetku devetdesetih let na trgu prevladovalo manjše število velikih bank, ki so obvladovale več kot polovico trga. Tako je na primer samo tržni delež Ljubljanske banke v letu 1991 znašal približno 60 % bilančne vsote celotnega bančnega sektorja. Izgube in slabe naložbe so pripeljale do tega, da so bile prav tržno najmočnejše banke prisiljene poslovati pri zelo visokih obrestnih maržah (v letu 1992 ocenjene na 10 do 12 %). Le-te pa so pritegnile na trg številne nove banke, ki so želele izkoristiti visoke obrestne prihodke, v resnici pa je bil njihov prispevek k povečanju konkurenčnosti zanemarljiv. Kot drugi razlog lahko navedemo, da je bilo povečevanje števila bank uporabljeno kot možen način za izboljšanje konkurenčnosti v bančnem sektorju, ki pa se ni izkazalo za učinkovito. Peščica velikih bank s prevladujočim tržnim deležem je namreč še nadalje obvladovala razmere na trgu.

V začetku leta 1994 je prišlo do spremembe bančne regulative, ki je zaradi novih kapitalskih standardov povzročila potrebo po dokapitalizaciji bank. Pričelo se je restrukturiranje bančnega sektorja, v katerem naj bi se prek združitve in pridružitve bank s premalo kapitala zmanjšalo skupno število bank. V prvih letih ni prišlo do bistvenega zmanjšanja števila bank, kajti večina se jih je odločila za dokapitalizacijo, ki je zagotavljala ohranjanje polne bančne licence.

Leta 1997 so bile ustanovljene štiri bančne skupine, in sicer skupina Nove Ljubljanske banke, Banke Celje, SKB banke in Banke Koper, kar je predstavljalo pomembnejši premik pri konsolidaciji bančnega sistema. Število bank se je v tem letu zmanjšalo za eno zaradi pripojitve Banke Noricum, d. d., Ljubljana k Banki Celje, d. d., in tako delovalo 29 poslovnih bank. V letu 1998 je prišlo med bankami do treh pripojitev in ene likvidacije manjše banke. Pri dveh od treh pripojitev sta bili banki iz bančnih skupin pripojeni k obvladujočima bankama, tako da se je skupno število bank zmanjšalo na najmanjše število delujočih bank v devetdesetih letih, to je na 24.

V letu 1999 je prišlo do ene pripojitve banke, toda število bank se je konec leta 1999 v primerjavi s koncem leta 1998 povečalo za eno. Razlog je bil začetek delovanja Hypo banke in ustanovitev prve prave podružnice tuje banke v Sloveniji na podlagi februarja 1999 sprejetega novega Zakona o bančništvu. Leta 2000 se število delujočih bank ni spremenilo, v letu 2001 pa se je njihovo število zmanjšalo za štiri, s 25 na 21, zaradi priključitve treh bank Novi Ljubljanski banki ter združitve banke Société Générale Ljubljana z SKB banko, v kateri je francoska Société Générale postala večinski lastnik.

V letu 2002 je delovalo 21 bank, vendar pa je na zadnji dan leta 2002 prišlo do pripojitve Banke Vipe, d. d., Nova Gorica, k Abanki, d. d., Ljubljana, in tako do zmanjšanja števila bank na 20, od tega pet hčerinskih bank tujih bank in ena podružnica tuje banke.

Število hranilnic se je v obdobju po letu 1992 vztrajno zmanjševalo. Njihov tržni delež ni nikoli presegal 2 %, kar je pravzaprav le odsev tega, da so hranilnice manj pomemben del slovenskega bančnega sistema.

Tabela 1: Število poslovnih bank in hranilnic v Sloveniji v obdobju od 1991 do 2002

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Poslovne banke	26	30	32	33	31	29	28	24	25	25	21	20
Hranilnice	14	15	13	11	8	7	6	6	6	3	3	2

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1991 – 2002.

2.2 LASTNIŠKA STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA

Za lastniško strukturo bank v Sloveniji je značilno, da so banke pretežno v zasebni lasti. Med zasebnimi lastniki pri bankah pa prevladujejo domače osebe. V letu 2002 je poleg nadaljevanja konsolidacije prišlo tudi do spremembe v lastniški strukturi. Privatizacija NLB, d. d., je povzročila znižanje deleža dr žavne lastnine v tej banki in s tem v celotnem bančnem sistemu. V večinsko dr žavni lasti sta tako ostali druga največja banka v Sloveniji, NKBM, d. d., in Poštna banka Slovenije, d. d.

Delež tujega kapitala v lastniškem kapitalu se je v obdobju od leta 1996 do leta 2000 gibal med 11 % in 12 %. V letu 2001 se je le-ta povečal, ker je Société Générale kupila SKB banko, ki je tako postala v 98,4 % lasti tujcev.

V letu 2002 je prav tako prišlo do zvišanja deleža v lasti tujcev, ki se je več kakor podvojil in tako 31. decembra 2002 znašal 32,5 %. Takšno zvišanje je bilo predvsem posledica povečanja tujega kapitala v Banki Koper, d. d., nakupa Krekove banke, d. d., ki jo je kupila avstrijska banka ter nakupa 39 % deleža NLB s strani belgijske banke in Evropske banke

za obnovo in razvoj (EBRD). Na zadnji dan leta 2002 je bilo od dvajsetih delujočih bank v večinski tuji lasti šest bank, v popolni domači lasti prav tako šest bank, medtem ko je bilo preostalih osem bank v večinski domači lasti. Med slednjimi osmimi bankami je polovica bank imela manj kakor 1 % delež tujega kapitala.

Tabela 2: Lastniška struktura bančnega sektorja na zadnji dan posameznega leta v obdobju od 1996 do 2002 (% v lastniškem kapitalu)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tuje osebe	12 %	12 %	11,2 %	11,3 %	12,0 %	16 %	32,5 %
Država v ožjem smislu	38 %	34 %	39,1 %	41,4 %	36,8 %	37 %	20,3 %
Ostale domače osebe	50 %	54 %	49,7 %	47,3 %	51,2 %	47 %	47,2 %

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1996 – 2002.

2.3 POSLOVANJE SLOVENSКИH BANK V LETIH OD 1991 DO 2002

2.3.1 Bilančna vsota in tržni deleži

V obdobju od leta 1991 do 2001 se je velikost bančnega sektorja, merjena s skupno bilančno vsoto, realno povečala za 166 %, kar pomeni, da je bilančna vsota vseh bank konec leta 2001 znašala 4.282 milijard tolarjev oziroma je bil njen delež skoraj 94 % BDP Slovenije v tistem letu. Stopnje rasti so bile ves čas pozitivne, z izjemo leta 1992, ko se je skupna bilančna vsota zmanjšala za 1,4 %. Po letu 1993, ko je bila dosežena najvišja stopnja rasti skupne bilančne vsote v devetdesetih letih (+21,6 %), so se stopnje rasti zniževale in se začele ponovno povečevati ob koncu devetdesetih let, izjema je bilo leto 1999, ko se je stopnja rasti znižala na 6 %. V letu 2001 je bila ugotovljena najvišja stopnja rasti po letu 1991, saj se je bilančna vsota bančnega sektorja realno povečala za 21,7 % (Košak, 2002, str. 53).

Bilančna vsota vseh slovenskih bank je 31. decembra 2002 po nerevidiranih podatkih znašala 4.537,2 milijarde tolarjev, kar pomeni 17,1 % nominalno rast v primerjavi z letom 2001. Nominalne stopnje rasti bilančne vsote posameznih bank so se gibale med –13,5 in 60,0 %. Nižja bilančna vsota kot ob koncu leta 2001 je bila zabeležena le pri dveh bankah.

Poleg stopenj rasti bilančne vsote kaže na še neizkoriščen potencial nadaljnje rasti bančnega sektorja tudi globina finančnega posredništva, merjena z deležem bilančne vsote v BDP. Nizka vrednost razmerja med bilančno vsoto in BDP ugotovljena v letu 1992 (61,3%), se je v celotnem obdobju postopoma povečevala za približno 2 odstotni točki na leto, tako da je konec devetdesetih let dosegla 75,7 %. Naraščanje kazalnika globine

finančnega posredništva se je nadaljevalo tudi po letu 1999, ko je bilančna vsota bančnega sektorja v letu 2000 dosegla 81,4 % BDP, v letu 2001 pa že 93,8 %.

Kljub naraščanju pa je podobno kot v drugih državah na prehodu delež skupne bilančne vsote bank v BDP še vedno precej nižji kot v bančnih sistemih zahodnoevropskih držav, kjer je bilo na primer v državah EMU v letu 2000 povprečje navedenega razmerja 260 %. Izjema med državami v tranziciji je le Češka, katere vrednost kazalnika globine finančnega posredništva znaša 139 %. Zavedati pa se moramo, da lahko v državah na prehodu, vključno s Slovenijo, konkurenca tujih bank pa tudi konkurenca nebančnih finančnih posrednikov povzročita počasnejše naraščanje razmerja med bilančno vsoto in BDP ali celo njegovo ustalitev na nižjih ravneh, kot jih narekuje povprečje kazalnikov v državah EU.

Tabela 3: Skupna bilančna vsota bančnega sektorja v Sloveniji v obdobju od 1991 do 2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bilančna v. v mrd SIT (nominalno)	624,2	932,6	1253,1	1552,9	1799,1	2094,1	2412,7	2763,3	3285,6	4282,0
Bilančna vsota v mrd SIT*	1587,2	1930,7	2171,3	2469,0	2624,6	2808,4	3038,0	3221,8	3517,3	4282,0
Bilančna vsota v % od BDP	61,3%	65,0%	67,6%	69,9%	70,4%	72,0%	74,2%	75,7%	81,4%	93,8%
Realne st. rasti bilančne vsote	-1,4%	21,6%	12,5%	13,7%	6,3%	7,0%	8,2%	6,0%	9,2%	21,7%

*stalne cene 2001

Vir: Košak, 2002, str. 53.

V zadnjih letih so za slovenski bančni sistem značilni zelo stabilni tržni deleži, merjeni z nekonsolidiranimi bilančnimi vsotami, in visoka koncentracija bank. V letu 2001 se je slednja še povečala, zaradi krepitev tržnega deleža največje banke. Tržni delež NLB je tako konec leta 2001 znašal 34,8 %, skupaj s tremi hčerami 38,8 %. V letu 2002 pa je le-ta razpolagala s 35,3 % tržnim deležem, skupaj s tremi hčerami pa 39,1 %, kar je približno enako kakor konec leta 2001. Tržni delež največjih treh bank, ki se je od leta 1994 naprej gibal med 50,6 % in 53 %, se je konec leta 2002 v primerjavi s koncem leta 2001 znižal za 0,9 odstotne točke zaradi zmanjšanja tržnega deleža SKB banke, d. d., ki ga tudi povečanje tržnega deleža Abanke Vipa, d. d., zaradi pripojitve Banke Vipa, d. d., Nova Gorica, ni moglo nadoknaditi. Tržni delež največjih petih bank je znašal 69,4 %, v omenjenem obdobju pa se je gibal med 61,9 % in 63,2 %. Sedem največjih bank je v letih med 1994 in 2001 dosegalo od 71,0 % do 79,9 % bilančne vsote vseh bank, konec leta 2002 pa se je njihov delež povečal na 80,5 %, saj je tržni delež v zadnjem letu porasel peti, šesti in sedmi banki.

Kljub večji stabilnosti tržnih deležev največjih sedmih bank ter stalni sestavi skupine največjih sedmih bank, katere vrstni red je bil v letih od 1995 do 2002 deležen le treh sprememb (zamenjava tretjega mesta NKBM za drugo mesto z SKB banko leta 1998, zamenjava šestega mesta Abanke za četrto mesto z Banko Koper leta 2001 ter v naslednjem letu poskok Abanke na tretje mesto), so med njimi opazne precejšnje razlike. Bilančna vsota največje slovenske banke je 31. decembra 2002 znašala 1.600.150 milijonov tolarjev, bilančna vsota druge največje banke pa je bila za več kot dvakrat manjša od največje. Sedma največja banka pa je s 227.130 milijoni tolarjev imela le sedmino bilančne vsote največje banke.

Skupni tržni delež bank v večinski lasti tujcev je bil vse do leta 2000 razmeroma majhen, saj ni presegel 6 % skupne bilančne vsote bančnega sistema. V letu 2000 pa se je ta delež povzpел na 15,6 % skupne bilančne vsote in se v enakem obsegu ohranil tudi v letu 2001, kljub prodaji SKB banke francoski banki Société Générale, ki je pridobila 96,5 % lastniški delež.

Tabela 4: Bilančne vsote (v mio SIT) in tržni deleži (v %) največjih sedmih bank v letih od 1995 do 1998

Banka	31.12.1995		31.12.1996		31.12.1997		31.12.1998	
NLB	445.096	29,7	490.299	28,4	549.225	27,2	648.595	27,6
SKB banka	179.740	12,0	206.584	11,9	241.010	11,9	281.184	12,0
NKBM	168.587	11,2	197.201	11,4	237.654	11,8	285.029	12,1
Banka Koper	82.650	5,5	99.251	5,7	120.299	5,9	137.190	5,8
Banka Celje	69.401	4,6	89.504	5,2	109.246	5,4	135.094	5,7
Abanka	68.567	4,6	88.348	5,1	103.055	5,1	123.151	5,2
Gorenjska banka	67.008	4,5	71.833	4,2	90.706	4,5	108.041	4,6
Skupaj 7 bank	1.081.049	72,1	1.243.020	71,9	1.451.195	71,8	1.718.284	73,1
Banke skupaj	1.499.922	100,0	1.729.083	100,0	2.022.037	100,0	2.350.359	100,0

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1995 – 1998.

Tabela 5: Bilančne vsote (v mio SIT) in tržni deleži (v %) največjih sedmih bank v letih od 1999 do 2002

Banka	31.12.1999		31.12.2000		31.12.2001		31.12.2002	
NLB	752.343	28,0	918.828	28,8	1.367.996	34,6	1.600.150	35,3
SKB banka	307.637	11,4	323.353	10,1	389.061	9,9	360.095	7,9
NKBM	321.813	12,0	368.109	11,5	463.093	11,7	517.538	11,4
Banka Koper	167.905	6,0	198.310	6,2	243.961	6,2	282.116	6,2
Banka Celje	155.712	5,8	188.133	5,9	226.470	5,7	275.658	6,1
Abanka	149.301	5,6	185.182	5,8	255.358	6,5	389.273	8,6
Gorenjska banka	130.310	4,8	159.137	5,0	206.840	5,2	227.130	5,0
Skupaj 7 bank	1.985.022	73,9	2.341.054	73,3	3.152.779	79,9	3.651.961	80,5
Vse banke skupaj	2.687.600	100,0	3.192.792	100,0	3.948.262	100,0	4.537.784	100,0

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1999 – 2002.

2.3.2 Dobičkonosnost slovenskih bank

Profitabilnost slovenskega bančnega sistema se je povečevala vse do leta 1999, kar je še zlasti veljalo za banki, ki sta bili vključeni v sanacijski proces. Rezultat poslovanja bank v letu 1999 predstavlja 20,1 milijard dobička pred obdavčitvijo, od tega pozitivni saldo revalorizacijskega izida v znesku 25,1 milijarde tolarjev. V primerjavi z višino dobička pred obdavčitvijo konec leta 1998 je bil dobiček bank v letu 1999 za 5,9 milijarde tolarjev nižji zaradi izgube, ki jo je izkazala ena največjih bank, SKB banka, v višini 5,5 milijarde tolarjev, manjšo izgubo pa sta izkazovali še dve banki.

Dobičkonosnost bank se je v letu 2000 ponovno vrnila v okvire iz let 1997 in 1998, saj je dobiček pred obdavčitvijo konec leta znašal 32,6 milijarde tolarjev (od tega znaša saldo revalorizacijskega izida 38,6 milijard SIT), kar je v primerjavi s prejšnjim letom predstavljalo kar 61,8 % porast. V letu 2001 je bil realiziran najnižji dobiček pred obdavčitvijo zadnjih šestih let, saj je znašal 15,4 milijarde tolarjev, od tega znaša pozitivni saldo revalorizacijskega izida 30,2 milijarde tolarjev. Primerjava z letom 2000 nam kaže, da je bil dobiček nižji za 17,2 milijardi tolarjev oziroma 52,9 %. Razlog za tako nizek dobiček je bila visoka izguba ene izmed večjih bank, in sicer zaradi dodatnega oblikovanja rezervacij zaradi upoštevanja kriterijev razvrščanja matične banke. Brez upoštevanja izgube te banke je bil doseženi dobiček pred obdavčitvijo bančnega sistema v letu 2001 34,9 milijarde tolarjev.

Doseženi rezultat poslovanja bank v letu 2002 je bil v primerjavi z rezultati iz preteklih let boljši, saj so banke zaključile poslovno leto z 46,1 milijarde tolarjev dobička pred obdavčitvijo. Negativni poslovni rezultat so realizirale le tri banke. V primerjavi z letom 2001 je bil rezultat boljši za 30,7 milijarde tolarjev, kar je bilo posledica sprememb

slovenskih računovodskih standardov, ki ne zahtevajo več obvezne revalorizacije kapitala. Splošno prevrednotenje kapitala se po novem opravi le v primeru, da je rast evra v preteklem poslovnem letu presegla 5,5 %. Do tega pa v letu 2001 ni prišlo, saj je bila rast evra le 4,7 %.

Tabela 6: Dobiček pred obdavčitvijo in njegova nominalna rast v obdobju od 1996 do 2002

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dobiček pred obdavčitvijo (v mrd SIT)	18,3	21,1	26,0	20,1	32,6	15,4	46,1
Nominalna rast (v %)	33,3	15,3	23,2	-22,7	61,8	-52,6	199,3

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1996 – 2002.

V spodnji tabeli je prikazan izkaz uspeha bančnega sistema po posameznih letih obdobja 1994 do 2001, v kateri so posamezne postavke zaradi lažje primerljivosti izražene v odstotkih od bruto dohodka. Podatki nam prikazujejo, da izhaja največji delež celotnih bančnih prihodkov iz obrestnega poslovanja. Razvidno pa je tudi, da se v sodobnem bančništvu vedno bolj povečuje pomen neobrestnih prihodkov, ki jih banke ustvarjajo s pestrejšo ponudbo netradicionalnih bančnih storitev.

V slovenskem bančnem sektorju je delež neto obrestnih prihodkov bank v bruto dohodkih dosegel najvišjo vrednost v letu 1996, in sicer 83 %. Po tem letu se je delež začel postopno zmanjševati, tako da je v letu 2001 znašal le še 68 %. Zanimivo je, da so v letu 2001 neto obrestni prihodki bank doživeli največje realno zmanjšanje (-11,5 %) po letu 1995. Kot razlog za tak padec lahko navedemo hitro zmanjšanje obrestnih prihodkov zaradi indeksacije in ponovno naraščanje deviznega finančnega posredništva, kjer banke dosegajo slabše rezultate. Do znižanja deleža obrestnih prihodkov (na raven 63,9 %) je prišlo tudi v letu 2002, ko je bil izveden dokončni prenos storitev plačilnega prometa v bančno okolje in se je začela odprava indeksacije pri kratkoročnih finančnih poslih. V prihodnjem letu je prav tako pričakovati nadaljevanje trenda zmanjševanja deleža obrestnih prihodkov, saj je predvidena odprava indeksacije tudi za dolgoročne finančne posle.

Po letu 1996 so se vztrajno povečevali neto neobrestni prihodki bank kot posledica povečevanja ponudbe neobrestnih storitev v slovenskem bančnem sistemu. To je razvidno iz gibanja deleža neobrestnih prihodkov v bruto dohodku, ki se je s 17,3 % v letu 1996, ko je bil na najnižji ravni zadnjih osmih let, do leta 2001 povečal na skoraj 32 %. V letu 2002 pa je delež neobrestnih prihodkov znašal že 36,1 %. V prihodnjih letih bodo banke skušale ta delež še povečati, in sicer s ponudbo novih storitev in tudi z zaračunavanjem trenutno še

brezplačnih storitev. Na ta način bodo skušale nadomestiti zmanjšanje prihodkov zaradi zniževanja inflacije.

Pomembna postavka izkaza uspeha so operativni stroški bančnega poslovanja in v okviru teh stroški dela. Koeficient, ki prikazuje delež operativnih stroškov v bruto dohodku banke, se pogosto uporablja kot mera učinkovitosti bančnega poslovanja. Razvidno je, da je vrednost omenjenega koeficienta v danem obdobju neprestano nihala okrog 60 %. Podobno je bil tudi delež stroškov dela v bruto dohodku bank po letu 1995 dokaj stabilen na ravni okrog 32 %, razen leta 2000 in 2002, ko je delež upadel na 29 % (Košak, 2002, str. 57-58).

**Tabela 7: Struktura izkaza uspeha za bančni sistem v obdobju od 1994 do 2002
(v % od bruto dohodka)**

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Neto obrestni prihodki	71,7	72,6	82,7	76,0	74,0	70,8	72,6	68,3	63,9
Neto neobrestni prihodki	28,3	27,4	17,3	24,0	26,0	29,2	27,4	31,7	36,1
Bruto dohodek	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Operativni stroški	67,2	62,0	58,2	61,1	63,3	65,2	58,9	65,0	59,6
- stroški dela	36,9	33,3	31,8	31,8	31,5	32,6	28,9	31,2	29,5
Neto dohodek	32,8	38,0	41,8	38,9	36,7	34,8	41,1	35,0	40,4
Neto rezervacije	-23,2	-21,0	-23,5	-20,0	-15,4	-19,7	-21,9	-26,0	-19,7
Dobiček pred obdavčitvijo	9,6	17,0	18,3	19,0	21,3	15,0	19,2	9,0	20,6
Davek	0,5	1,8	2,5	5,2	8,1	7,5	7,4	7,9	7,4
Dobiček po obdavčitvi	9,1	15,2	15,8	13,8	13,2	7,5	11,7	1,1	13,2

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1994 – 2002.

2.3.3 Kazalci učinkovitosti poslovanja

Uspešnost poslovanja bank merimo z različnimi kazalniki donosnosti in učinkovitosti. Eden najpomembnejših kazalnikov varnosti in solidnosti bančnega poslovanja je kazalnik kapitalske ustreznosti (razmerje med kapitalom in tehtano tvegano aktivo), ki se je po letu 1995, ko je z 21,5 % dosegal najvišjo vrednost, postopno zniževal, vendar je še ostal razmeroma visok. Vzrok za tako močno povečanje kapitala v omenjenem letu je bilo prizadevanje praktično vseh bank, da tudi po uveljavitvi novih kapitalskih standardov v letu 1994, ohranijo polno licenco za svoje poslovanje. V drugi polovici devetdesetih let je bilo bankam omogočeno, da so delež kapitala v bilančni vsoti zmanjševale in kljub temu ohranjale predpisano 8 % kapitalsko ustreznost. To pa je bilo možno zaradi izboljšanja kakovosti naložbenega portfelja in nadaljnjega usklajevanja domače regulative z bančnimi smernicami EU. Istočasno pa je bilo omogočeno tudi povečanje donosnosti kapitala za

lastnike bank. Konec leta 2001 je količnik kapitalske ustreznosti znašal 11,9 % in tako dosegal najnižjo vrednost zadnjih osmih let. V drugi polovici leta 2002 se je ustavil trend zniževanja kapitalske ustreznosti. Kapitalska ustreznost je bila po stanju 31. decembra 2002 na enaki ravni kot ob koncu leta 2001. Kapital bank je v omenjenem letu znašal 321,4 milijarde tolarjev. Ob tehtani tvegani aktivih, ki je znašala 2.706,9 milijarde tolarjev, je bila kapitalska ustreznost bančnega sistema 11,9 %.

Leto 2002 je zaznamovalo več sprememb regulative, ki ureja poročanje o kapitalski ustreznosti. Prišlo je do prenove sklepa o kapitalski ustreznosti zaradi doseganja večje usklajenosti z evropskimi direktivami ter prilagoditve novim slovenskim računovodskim standardom, ki je povečala kapitalske zahteve ter posledično povzročila znižanje izkazane kapitalske ustreznosti bančnega sistema.

Neto obrestna marža, izračunana kot razmerje med neto obrestnimi prihodki in povprečno obrestonosno aktivo v obdobju, je uveljavljena mera učinkovitosti in uspešnosti bančnega poslovanja. Po večletnem zadrževanju na ravni med 4 % in 5 % se je obrestna marža v letu 2001 znižala na 3,6 %. V letu 2002 se obrestna marža ni bistveno spremenila, saj je znašala 3,7 %. V omenjenem letu je bila opazna le rahlo hitrejša rast neto obresti (23,4 %) od rasti povprečne bruto obrestonosne aktive (21,4 %), zaradi česar se je obrestna marža nekoliko povečala v primerjavi z letom 2001.

Donos na povprečno aktivo (ROA) je bil v opazovanem obdobju, z izjemo let 1994, 1999 in 2001, nekoliko višji od 1 % in razmeroma stabilen. Nizka vrednost donosnosti aktive v letu 1994 je bila predvsem posledica nestabilnih razmer v bančnem sektorju, medtem ko sta bili nizka donosnost v letu 1999 in v letu 2001 posledica izkazane izgube pri eni od največjih bank v slovenskem bančnem sistemu. V letu 2002 se je donos na povprečno aktivo zopet povzpел na 1,1 % zaradi višjega realiziranega dobička bank.

V opazovanem obdobju je bilo pri donosnosti kapitala (ROE) opaziti trend naraščanja, razen v letih 1999 in 2001, ko se je vrednost tega kazalca občutno znižala, kar pa je bilo posledica že prej omenjenih dogodkov. Med kazalci donosnosti je bilo v letu 2002 zaznati najopaznejši dvig vrednosti prav pri kazalcu donosa na kapital, ki je znašal 13,3 %. Razlog za tolikšno povišanje je bil večji dobiček bank ter počasnejša rast kapitala kot posledica opustitve splošnega prevrednotenja kapitala v omenjenem letu.

Kazalci stroškovne učinkovitosti v omenjenem obdobju ne kažejo na trend izboljševanja. Kazalnik razmerja med oportunitetnimi stroški in skupno bilančno vsoto se je gibal med 3,4 % in 3,8 %. Do rahlega izboljšanja vrednosti tega kazalnika je prišlo le v letu 2001, ko je le-ta znašala 3,1 %, kar pa je bilo po veliki verjetnosti rezultat precejšnjega povečanja skupne bilančne vsote, ki je bilo do neke mere tudi posledica večjega obsega transakcij s centralno banko. Kazalnik razmerja med drugimi stroški poslovanja in povprečno aktivo je

bil v opazovanem obdobju praktično nespremenjen, saj je ves čas zavzemal vrednosti 1,7 % in 1,8 %. Rahel trend zniževanja je bilo zaznati le pri kazalcu razmerja med stroški dela in povprečno aktivo, ki se je z 2 % v letu 1995, ko je bil na najvišji ravni, do leta 2001 znižal na 1,5 %. V letu 2002 pa je delež stroškov dela v povprečni aktivi malenkostno porasel na 1,59 %.

Kazalnik likvidnosti, izražen z razmerjem med likvidnimi naložbami in likvidnimi obveznostmi, se je v omenjenih letih izboljševal, izjema je nekoliko nižja vrednost konec leta 2000 tudi zaradi regulative Banke Slovenije, ki je zahtevala večjo stopnjo usklajevanja med ročnostjo bančnih naložb in obveznosti.

Tabela 8: Kazalniki uspešnosti poslovanja za slovenski bančni sistem v obdobju od 1994 do 2001 (v %)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
I. Kapitalna ustreznost								
Kapital / tveganju prilagojena aktiva	20,5	21,5	19,7	19,0	16,0	14,0	13,5	11,9
II. Donosnost								
Neto obrestna marža	3,7	4,9	5,6	4,9	4,5	4,0	4,5	3,6
Donos na povprečno aktivo	0,4	1,0	1,1	1,1	1,2	0,8	1,1	0,4
Donos na povprečni kapital	4,0	9,2	10,3	10,3	11,3	7,8	11,3	4,8
III. Stroškovna učinkovitost								
Operativni stroški / bilančna vsota	3,1	3,8	3,5	3,6	3,5	3,4	3,4	3,1
Stroški dela / povprečna aktiva	1,7	2,0	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7	1,5
Drugi stroški poslovanja / povprečna aktiva	-	1,8	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6
IV. Likvidnost								
Likvidne naložbe / likvidne obveznosti	21,5	21,7	17,7	23,5	26,9	25,9	23,6	27,9

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1994 – 2001.

2.4 KREDITNO TVEGANJE IN RAZVRSTITEV BILANČNE IN ZUNAJBILANČNE AKTIVE BANK

Največje tveganje, ki so mu izpostavljene banke, je kreditno tveganje, ki pomeni tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke. Pri ocenjevanju

tveganja je potrebno upoštevati koncentracijo kreditov (merjeno z velikimi izpostavljenostmi), obseg kreditov (absolutno vrednost izpostavljenosti) in kvaliteto kreditov (razvrščanje terjatev v skupine od A do E).

Banke ugotavljajo kreditno tveganje na podlagi kriterijev za razvrščanje terjatev v skupine od A do E. Kriteriji so se od konca leta 1992, ko so temeljili zgolj na zamudah plačil, zaostri leta 1993 in veljali nespremenjeni do konca leta 1996. Z letom 1997 so začeli veljati strožji kriteriji. Metodologija, veljavna v letih 1993 do 1996, je upoštevala oceno bonitete komitenta, vendar je bilo pod določenimi pogoji dopuščeno, da se terjatev, zavarovana z zastavo premičnega ali nepremičnega premoženja, razvrsti v skupino A, ne glede na boniteto dolžnika. Od januarja 1997 pa je terjatev, zavarovano z zastavo premoženja, možno razvrstiti le v eno skupino višje kot na podlagi ocene bonitete komitenta. Kljub pričakovanjem o poslabšanju kreditnega portfelja v letu 1997 do tega ni prišlo, saj je namreč precej bank že pred uveljavitvijo spremembe razvrščalo terjatve izključno na podlagi ocene kreditne sposobnosti dolžnikov, povečalo pa se je tudi vpisovanje vrednostnih papirjev Banke Slovenije (skupina A).

Po uveljavitvi Zakona o bančništvu je bil sprejet Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 32/99), ki je nadomestil istoimenski sklep iz decembra 1996 in se po vsebini tudi bistveno ni razlikoval od le-tega. Do spremembe sklepa je ponovno prišlo v letu 2002, ko so novi slovenski računovodski standardi posredno posegli tudi v koncept razvrščanja bančnih postavk, oblikovanja rezervacij in izključevanja prihodkov.

Kvaliteta kreditnega portfelja se v zadnjih letih ni bistveno spreminjala. Delež donosne aktive (terjatve skupin A in B) se je gibal med 93 % in 95 % (delež nedonosne aktive pa med 5 % in 7 %), delež neizterljive aktive (terjatve skupin D in E) pa med 3 % in 4 %. V letu 2002 je delež donosne aktive znašal 93 %, delež neizterljive aktive pa 3,9 %. V omenjenem letu je prišlo do spremembe bonitetne strukture razvrščenih terjatev bank, in sicer se je zmanjšal delež skupine A za 2,3 odstotne točke, predvsem na račun večjega deleža v skupini B. Zabeleženo je bilo tudi zvišanje deleža skupine C za 0,4 odstotne točke, medtem ko sta se deleža skupin D in E znižala za 0,2 odstotni točki.

Gibanje problematične aktive (terjatve razvrščene v skupine C, D in E) je bilo v letu 2002 glede na leto 2001 ugodno, saj se delež terjatev, razvrščenih v skupine C, D in E, ni spremenil in je znašal 7 %. Sprememba strukture se je odrazila tudi na spremembi povprečne tveganosti terjatev sistema. Le-ta se je nekoliko poslabšala, in sicer s 5,8 % konec leta 2001 na 5,9 % konec leta 2002.

**Tabela 9: Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank
od leta 1993 do 2002 (v %)**

Skupina	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	81,1	86,1	89,4	89,5	90,1	89,6	88,5	87,4	82,6	80,3
B	6,6	5,7	4,8	4,2	4,4	5,0	6,3	7,4	10,4	12,7
C	4,7	2,5	1,9	2,4	2,3	2,1	2,0	2,1	2,7	3,1
D	3,2	2,6	2,1	2,2	1,8	1,8	1,5	1,6	1,9	1,7
E	4,3	3,1	1,8	1,6	1,4	1,5	1,7	1,6	2,4	2,2

Opomba: A = pravočasno plačilo
 B = do 30 dnevna zamuda
 C = 31-180 dnevna zamuda
 D = 181-365 dnevna zamuda
 E = več kot 1 letna zamuda

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1993 – 2002.

Banke pri upravljanju kreditnega tveganja namenjajo posebno pozornost tveganjem, povezanim s koncentracijo kreditne izpostavljenosti do posameznih oseb, do drugih oseb v skupini in do oseb v posebnem razmerju z banko. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02) opredeljuje veliko izpostavljenost in omejitve s tem v zvezi. Za veliko izpostavljenost se šteje izpostavljenost banke do posameznega komitenta, ki presega 10 % kapitala banke. Vsota vseh velikih izpostavljenosti ne sme presegati 800 % višine kapitala, največja izpostavljenost do posameznega komitenta pa ne sme biti večja od 25 % kapitala banke. Uvedena je bila še dodatna 10 % omejitev izpostavljenosti do oseb v posebnem razmerju z banko. V to skupino spadajo imetniki delnic oziroma glasovnih pravic (z več kot 5 %), člani organov banke in z njimi povezane osebe.

V letu 2002 se je število velikih izpostavljenosti vseh bank znižalo, prav tako se je znižala tudi vsota velikih izpostavljenosti, ki je konec leta 2002 predstavljala 195,3 % kapitala. V zadnjih letih se je vsota velikih izpostavljenosti na ravni bančnega sistema gibala med 182 % in 203 %, kar je bistveno pod dovoljeno vrednostjo.

Skupna izpostavljenost bank je 31. decembra 2002 znašala 5.415 milijarde tolarjev (od tega 4.514,6 milijarde tolarjev bilančne in 900,4 milijarde tolarjev zunajbilančne terjatve). Povprečna izpostavljenost do posameznega komitenta se je v primerjavi s koncem leta 2001 zmanjšala za 12,1 % na 120,5 milijona tolarjev. Kreditno povpraševanje gospodarstva in prebivalstva še vedno ostaja na nizki ravni, kar sili banke v sicer relativno bolj varne, vendar hkrati tudi manj donosne naložbe v vrednostne papirje države in blagajniške zapise Banke Slovenije, ki pa se ne razvrščajo.

3 PRILAGAJANJE SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA EVROPSKI UNIJI

V Sloveniji je bilo že kmalu po osamosvojitvi čutiti usmerjenost k Evropski uniji ter prizadevanje za vstop vanjo. Začele so se priprave na pridružitve, ki so se s podpisom Sporazuma o pridružitvi Slovenije k EU 10. junija 1996 v Luksemburgu le še poglobile. Sporazum je stopil v veljavo 1. februarja 1999, kajti za začetek njegove veljavnosti je bil potreben tudi postopek ratifikacije na obeh straneh. Slovenski parlament ga je ratificiral 16. julija 1997, na isti dan pa je Evropska komisija sprejela odločitev o uvrstitvi Slovenije med šest držav pridruženih članic, s katerimi se bodo pričela pogajanja o polnopravnem članstvu v EU. Sporazum predstavlja zakonsko podlago za približevanje EU in hkrati uvaja postopno liberalizacijo gibanja kapitala. Potencialnim kandidatkam za vstop pa nalaga sprejem štirih temeljnih svoboščin, in sicer prost pretok blaga, storitev, kapitala in prosto gibanje oseb.

Začetek dejanskega procesa vključevanja Slovenije v EU predstavlja leto 1997, ko je bila sprejeta Strategija RS za vključevanje v EU. Le-ta je predvidevala vstop Slovenije v EU v letu 2002, medtem ko naj bi Slovenija postala članica Evropske monetarne unije (EMU) v letu 2005. V strategiji so jasno opredeljene vse reforme, ki jih je potrebno izvesti v predhodnem obdobju, med katerimi je vlada RS kot ključno reformo označila nadaljevanje oziroma dokončanje reforme slovenskega finančnega sistema. Temeljni cilji, ki jih želi v okviru le-te uresničiti, so izboljšanje učinkovitosti in mednarodne konkurenčnosti bančnega sistema, zmanjšanje stroškov kapitala in usklajevanje slovenske zakonodaje s smernicami EU.

Za doseganje zastavljenih ciljev so predvideni naslednji ukrepi in usmeritve:

- privatizacija NLB in NKBM;
- odpiranje trga podružnicam tujih bank;
- konsolidacija bančnega sektorja;
- krepitev regulacije in nadzora;
- sprejem novega Zakona o bančništvu;
- ukinitev medbančnega sporazuma o najvišjih pasivnih obrestnih merah;
- uvedba sheme jamčenja vlog;
- reforma plačilnega sistema.

3.1 PRIVATIZACIJA SLOVENSKEH BANK

Zelo odmevna tema zadnjih nekaj let je v Sloveniji privatizacija državnih bank, ki je sprožila razhajanja mnenj predstavnikov vlade, Banke Slovenije, bančnikov in

gospodarstvenikov že o tem, kaj je slovenski nacionalni interes in kakšna naj bo strategija prihodnjega razvoja države. Načelno se vsi strinjajo, da so v našem nacionalnem interesu predvsem zdrav gospodarski razvoj, čim večja gospodarska rast in blaginja ljudi. Res pa je, da se Slovenija trenutno nahaja na usodnem razvojnem razpotju, ki sili vlado, parlament in monetarno oblast v odgovorno odločanje o tem, na kakšen način bo potekalo vključevanje v procese evropske integracije, kakšno politiko se bo vodilo do tujega kapitala ter kakšna bo prihodnja lastniška struktura realnega in finančnega sistema.

3.1.1 Razlogi in priprave na privatizacijo slovenskih bank

Zaradi sanacije je v državni lasti ostalo kar 50 % celotnega bančnega premoženja, od tega dve največji slovenski banki, ki si lastita 40 % tržni delež na bančnem trgu. Neizogibnost privatizacije se kaže v izredno visokih obrestnih maržah slovenskih bank v primerjavi z razvitimi državami, premajhni stroškovni učinkovitosti, razpolaganju s premajhnim obsegom dolgoročnih virov sredstev ter nepomembni vlogi v mednarodnem merilu gledano po velikosti bilančne vsote. Lastniška struktura slovenskega bančnega sistema je zaradi hitenja v razvito Evropo potrebna spremembe in prilagoditve strukturi primerljivih evropskih držav (Lah, 2001, str. 1).

Razloge za privatizacijo poslovnih bank lahko strnemo v naslednjih nekaj točkah:

- Potrebna je takšna ureditev odnosov med lastniki in poslovodstvom bank, ki bo zagotovila dolgoročno donosnost bank, kar pa ni mogoče, če je država tako v vlogi lastnika kot nadzornika. V okviru privatizacije je torej potrebno zagotoviti takšno lastniško strukturo, ki bo omogočala primeren poslovni nadzor nad banko, usmerjen predvsem v minimiziranje stroškov, jamstvo za učinkovito obvladovanje tveganj bančnega poslovanja in kakovostno upravljanje.
- Privatizacija lahko v državo pripelje strateške partnerje, ki bodo slovenske banke okrepili tako na račun svežega kapitala kot tudi širjenja novih produktov, znanj, tehnologije,... Na ta način bodo slovenske banke prisilili k učinkovitejšemu poslovanju ter poskrbeli za njihovo boljšo pripravljenost na popolno liberalizacijo in zaostreno konkurenco, ki jo prinaša vključevanje v EU.
- Eden izmed pomembnejših razlogov je prav gotovo tudi generiranje prihodkov od prodaje obeh državnih bank. Privatizacija mora torej biti odplačna, saj je le na ta način mogoče zmanjšati proračunski primanjkljaj, ki je nastal z dosedanjim restrukturiranjem slovenskega bančnega sistema oziroma gospodarstva v celoti.

Plan poteka druge faze preoblikovanja slovenskega bančnega sistema je predvideval sledeče tri faze (Štiblar, 1999a, str. 35):

- 1. Do leta 2000** se privatizira 35 % državnih bank, in sicer za privatizacijsko luknjo 10 %, za denar oziroma menjavo delnic z drugimi bankami 15 %, preostalih 10 % za GDR oz. tuje finančne organizacije z obveznim povratnim odkupom čez nekaj let. Povezovanje naj bi potekalo na ravni začetkov oblikovanja nekaj bančnih skupin.
- 2. Med letom 2000 in vstopom v EU** se največji banki privatizirata do preostanka tretjine deleža države. Sledi vstop tujega delničarja, ki predvidoma prinese novo tehnologijo in vpetost v mednarodno investicijsko bančništvo. Ciljna lastniška struktura obeh bank je približno tretjinska: tretjina država in paradržavni skladi, tretjina slovenski nefinančni subjekti, tretjina pa je v tuji lasti, s čimer se onemogoči zasledovanje parcialnih lastniških interesov v korist ekonomske učinkovitosti. V okviru povezovanja naj bi se oblikovali dve skupini, in sicer skupina NLB in še nekaterih bank s približno 50 % deležem, druga skupina s približno 20 % deležem ter 20 % za preostale majhne banke in tuje banke.
- 3. Ob vstopu Slovenije v EU** se lastninska struktura danes državnih bank bistveno ne spremeni, le delež države se še zmanjša v korist slovenskih komitentov, delež tujih lastnikov še vedno ostane do ene tretjine, kar velja predvsem za NLB. Obenem se vse slovenske banke (dve do tri skupine) z medsebojno izmenjavo delnic povežejo v močno slovensko bančno skupino pod vodstvom največje slovenske banke (NLB), ki naj bi pokrivala 75 % slovenskega bančnega prostora.

Kljub dejstvu, da je bila sanacija v NLB, d. d., in NKBM, d. d., uspešno končana že sredi leta 1997, postopki za privatizacijo obeh največjih bank niso stekli vse do leta 2001, ko je vlada RS pripravila program njune privatizacije. Prišlo je torej do zamude že na samem začetku uresničevanja zastavljenega plana privatizacije, ki pa se tudi v nadaljevanju ni odvijal po zastavljeni poti.

Vladajoča koalicija je julija leta 1999 končno sprejela nekaj zaupnih sklepov o začetku bančne privatizacije, ki naj bi bila delna in postopna. Prva faza privatizacije slovenskih bank se je tako začela v letu 2000 na podlagi sprejetega sklepa Vlade Republike Slovenije. V okviru le-te je bilo aprila 2000 10 % delnic v lasti Republike Slovenije prenesenih na Kapitalsko družbo pokojninsko invalidskega zavarovanja ter Slovensko odškodninsko družbo oziroma zamenjanih za delnice drugih gospodarskih družb v lasti teh dveh družb. Ker gre v tem primeru za paradržavne institucije, torej ne moremo še govoriti o pravi privatizaciji. Vse do leta 2001 se na področju privatizacije ni dogajalo nič konkretnega.

Vlada Republike Slovenije je maja 2001 končno sprejela program nujne privatizacije NLB, d. d., in NKBM, d. d.. Opredelila je predvsem naslednja dva cilja:

- povečanje učinkovitosti in konkurenčnosti privatiziranih bank in bančnega sistema kot celote;
- doseganje največje možne kupnine od prodaje deležev v obeh bankah za zagotovitev zmanjšanja javnega dolga, nastalega v procesu sanacije.

Za doseg navedenih ciljev se je vlada odločila, da skuša prek mednarodne ponudbe pridobiti zainteresirane ključne investitorje za nakup 34 % deleža NLB, d. d., in 65 % deleža NKBM, d. d., pri čemer naj bi potencialni novi lastniki prišli iz vrst mednarodno uveljavljenih finančnih institucij. V primeru NLB, d. d., naj bi se prodal še 14 % lastniški delež dobro informiranim portfeljskim investitorjem. Od novih lastnikov se zahteva predvsem sposobnost zagotavljanja nadaljnjega razvoja obeh privatiziranih bank, predvsem na osnovi prenosa novih znanj in bančnih produktov ter seveda z zagotovitvijo potrebnega dodatnega kapitala, ki bi bankam omogočil rast tako na domačem kot tudi tujem trgu.

3.1.2 Lastniška struktura slovenskega bančnega sistema

Vlada je za izvedbo privatizacije izbrala model, temelječ na prodaji slovenskih bank tujim lastnikom, ki pa je bil deležen številnih kritičnih odmevov. Medtem ko eni trdijo, da ima tržna ekonomija svoje zakonitosti in da je tako za domačega kot tujega lastnika banke osnovni motiv dobiček, pa drugi svarijo pred sovražnimi tujimi prevzemi, češ da je strateško pomembne panoge potrebno zaščititi pred špekulativnim kapitalom. Še posebno naj bi to veljalo za banke, ki imajo v rokah dragocen informacijski kapital in so za financiranje podjetij ključnega pomena zaradi plitvega domačega finančnega trga (Lah, 2002, str. 51).

Za države članice EU je značilno, da je v lasti tujcev v povprečju le približno 10 % bank, kar pomeni, da ne dovolijo resnejšega vdora tujcev v bančni sistem. Za države v tranziciji pa je po drugi strani značilno dramatično povečevanje deleža tujih lastnikov v lastniški strukturi domačih bank, tako da je v tujih rokah že več kot 50 % bančnega sektorja. Po mnenju več slovenskih strokovnjakov (Lah, 2001a, str. 47-49) je Slovenija med državami na prehodu edinstvena, saj ji je namreč domači bančni sistem uspelo sanirati z lastnimi sredstvi, devetdeseta leta je preživela brez bančne krize ter bi bilo mogoče doseganje poslovne uspešnosti tudi brez razprodaje tujim lastnikom. Dodatno pa je na podlagi empirične analize vpliva koncentracije in provenience lastnikov na finančne izkaze bank, ki jo je opravil dr. Franjo Štiblar, mogoče ugotoviti, da so bile v letu 2000 podružnice tujih bank v Sloveniji bistveno manj profitno učinkovite od domačih bank, po stroškovni

učinkovitosti pa niso bile boljše (Štiblar, 2001, 25). Vendar pa za tuje banke velja, da razpolagajo s cenejšimi tujimi viri sredstev, kar predstavlja precejšnjo konkurenčno prednost.

Res je, da so domače banke v trenutnih pogojih, ki vladajo v bančnem in finančnem sistemu, sorazmeroma zdrave in uspešne finančne institucije. Prav tako pa je tudi res, da je proces globalizacije, ki zahteva od bank neprestano vključevanje v posodabljanje informacijske tehnologije, skrb za dovolj veliko kapitalsko ustreznost, obvladovanje bančnega tveganja, skupaj s tujim kapitalom in povečevanjem konkurenčne moči, neustavljiv in se pred njim ne more skriti nobena nacionalna ekonomija.

Vprašanje lastništva slovenskih bank je za majhen slovenski narod odločilnega pomena, zato ga zaradi njegove kompleksnosti ni mogoče obravnavati površno, neodgovorno in z levo roko. Potrebno si je vzeti čas in rešiti problem lastništva tako na podlagi ekonomskih meril kot tudi v skladu z razvojno strategijo države. Vlada, Banka Slovenije, Združenje bank Slovenije in ekonomska stroka se tega še kako dobro zavedajo ter poskušajo najti skupno točko glede razvojne strategije slovenskega bančništva. Glavni problem pri iskanju najustreznejše rešitve predstavlja zaverovanost posameznih vej oblasti, vsake v svoje prepričanje, zaradi česa je težko najti skupno točko. Medtem ko se ekonomisti zavzemajo za ohranitev bank v domači lasti, vlada želi izvesti postopen prehod na mešano lastništvo domačih in tujih delničarjev, ki naj bi omogočilo povečanje finančne moči bank, zagotovilo poceni bančne storitve, razbremenilo davkoplačevalce, pospešilo razvoj trga kapitala v Sloveniji in zavarovalo nacionalni interes.

Ker gre v slovenskem primeru za majhno ekonomijo, ki je bolj ali manj prisiljena v izvozno usmerjenost, je seveda na dlani, da mora naš model gospodarskega razvoja temeljiti na odpiranju vrat tujemu kapitalu. Osnovna dilema pa je na kakšen način ter s kakšnim tempom naj se vključujemo v mednarodne kapitalske tokove, da ne bo zaradi tega prišlo do večje škode kot koristi. Zavedati se je treba, da imajo naše banke pre nizko konkurenčno moč ter so zaradi tega zelo ranljive.

Program predvideva, da bo država obdržala t.i. zlati delež (25 % delež plus ena delnica), bo lahko še naprej ščitila nacionalne interese države, tuje lastnike spodbujala k reinvestiranju prihodnjih dobičkov v Sloveniji, del upravnega nadzora nad bankami ohranjala pod svojo kontrolo in podobno. Po drugi strani pa je potrebno upati, da se zadosti zaupa v prihodnost slovenskega bančništva, ki ga ne bi smele sestavljati samo podružnice ali hčere tujih bank, da bo domačim, že privatiziranim bankam znala pomagati krepiti njihovo poslovno moč in da bomo o ključnih razvojnih dilemah bančnega sistema odločali predvsem sami, ne pa tujina. V nasprotnem primeru bi lahko imela privatizacija nasproten učinek in bi tuj špekulativen kapital začel ogrožati slovensko finančno stabilnost (Lah, 2001, str. 1).

3.1.3 Privatizacija Nove Kreditne banke Maribor, d. d.

Mednarodna agencija Moody's Investors Service je v letu 2000 NKBM ocenila z razmeroma visoko oceno, ki se je nanašala na njeno tekoče poslovanje, kreditni portfelj in vodenje banke. To je povzročilo povečanje interesa tujih razvitih bank, ki si prizadevajo vstopiti v proces privatizacije mariborske banke kot njene strateške partnerice. Po drugi strani se je pokazal povečan interes za poslovno sodelovanje z NKBM tudi v Hrvaški, Bosni, Črni gori in navsezadnje tudi v Srbiji, kjer računajo na njen kapitalski vstop v njihove banke. Tak vstop pa bo mogoč šele, ko bo imela banka na voljo svež kapital, ki ga lahko pridobi le na podlagi privatizacije, in sicer predvsem z dodatnimi lastniškimi vložki, ki bodo povečali njeno kapitalsko ustreznost in ji tako omogočili nakup kapitalskih deležev v drugih bankah (Glogovšek, 2000, str. 1).

Vse zgoraj navedeno kaže na nujnost privatizacije NKBM, saj je banka razvojno blokirana, kar je škodljivo tako zanjo kot tudi državo kot celoto. Njeni finančni potenciali so namreč v primerjavi z drugimi državami zelo skopi, kar lahko ob nepravčasni in zgolj delni privatizaciji pomeni zamudo velike priložnosti za uveljavljanje finančnega sektorja v Srednji in Vzhodni Evropi, v katero previdno, a odločno vstopajo velike banke razvite Evrope. Če bi v resnici do tega tudi prišlo, bi prej ali slej začela slabeti naša gospodarska (izvozna) propulzivnost, ki je odvisna od finančnega servisiranja domačih finančnih posrednikov.

Ministrstvo za finance (MF) je 16. julija 2001 objavilo poziv k izkazu interesa za nakup 1.819.999 delnic NKBM z nominalno vrednostjo 2.000 tolarjev, kar je predstavljalo eno delnico manj kot 65 % delnic NKBM. Predvidena je bila prodaja v dveh stopnjah, in sicer na osnovi preliminarne in nezavezujoče ponudbe ter končne in zavezujoče ponudbe. Obenem so bila postavljena tudi merila za izbor strateškega vlagatelja ter 3. avgust 2001, kot rok za predajo izjave za nakup delnic. Postopek privatizacije je vodila in nadzorovala osemčlanska komisija, vloga finančnega svetovalca pri prodaji pa je pripadla londonski investicijski banki Nomura International. Zaključek prve faze privatizacije NKBM so pričakovali konec leta 2001, ko naj bi v lasti države ostalo 25 % kapitala plus ena delnica. Privatizacija NKBM je zajemala prodajo deleža celotnih sredstev, vključno s 45 % deležem, ki ga ima banka v Zavarovalnici Maribor in Infond DZU.

Banka Nomura International je do začetka avgusta prejela vloge več kot desetih zainteresiranih bank oziroma finančnih skupin iz Avstrije, Italije, Hrvaške, Nemčije, ZDA in Slovenije. Za lažje oblikovanje ponudb potencialnih vlagateljev je bil organiziran informacijski memorandum NKBM ter obiski v banki. Komisija je zbrane ponudbe temeljito preučila in v ožji krog za nakup izbrala italijanskega UniCredito, slovenski konzorcij Aktiva Group in Bank Austria Creditanstalt. Le-ti so 7. decembra oddali zavezujoče ponudbe za nakup NKBM, ki jih je komisija zopet vzela pod drobnogled ter

februarja 2002, po preteku roka veljavnosti teh pogodb, podala svojo odločitev o neustreznosti vseh prejetih ponudb. Vlada je marca 2002 dano odločitev podprla in tako ustavila privatizacijski postopek NKBM za nedoločen čas.

3.1.4 Privatizacija Nove Ljubljanske banke, d. d.

Za NLB je bil poziv za nakup 2.613.610 navadnih delnic, kar predstavlja 34 % osnovnega kapitala banke ob upoštevanju predvidenih novo izdanih delnic oktobra 2001, z nominalno vrednostjo 2.000 tolarjev objavljen 17. septembra 2001. Program privatizacije je predvideval zmanjšanje lastniškega deleža države ob koncu prve faze privatizacije, to je konec marca 2002, iz sedanjih 83 % na 25 % plus eno delnico. Lastniška struktura NLB naj bi predvidoma poleg deleža države vsebovala še 15 % delež dosedanjih drugih delničarjev, 12 % delež delničarjev treh pripojenih hčerinskih bank (Pomurska banka, Dolenjska banka in Banka Velenje), 14 % delež zmanjšan za eno delnico portfeljskih investitorjev ter 34% delež ključnih investitorjev. Program privatizacije NLB je posebej opredeljeval možnost, da lahko država, v primeru da ne pride do odkupa celotnega 14 % deleža s strani portfeljskih investitorjev, oziroma da pričnejo ključni investitorji kasneje neposredno ali preko tretjih oseb odkupovati delnice od drugih delničarjev, opravi prodajo določenega dodatnega paketa delnic. Finančni svetovalec komisije za vodenje in nadzor postopka prodaje NLB je bila družba NM Rotschild & Sons Limited.

Tudi v tem primeru je program predvideval potek prodaje v dveh fazah, in sicer je bil rok za predložitev vlog 1. oktober 2001. Zadnji dan za oddajo nezavezujočih ponudb pa je bil 22. oktober 2001. V sklopu druge faze je komisija v ožji izbor povabila tri ponudnike, in sicer Evropsko banko za obnovo in razvoj (EBRD), avstrijsko Erste in belgijsko KBC banko, ki naj bi na podlagi skrbne analize NLB do konca leta 2001 pripravili zavezujoče ponudbe, na podlagi katerih nato komisija opravi izbor najboljšega kupca.

Zavezujočo ponudbo za nakup NLB je oddala le belgijska banka KBC, s katero so potekala pogajanja o nakupu do sredine aprila 2002, ko je komisija za vodenje in nadzor nad privatizacijo NLB predlagala sklenitev pogodbe. Potrebna pa je bila še potrditev odločitve s strani vlade ter nato sveta Banke Slovenije, ki mora določiti kvalificirani delež v glasovalnih pravicah. Do podpisa pogodbe o nakupu 34 % deleža NLB je med Republiko Slovenijo in KBC prišlo 8. maja 2002. KBC se je obvezala plačati 435 milijonov evrov (približno 98 milijard tolarjev) v roku 120 dni od sklenitve pogodbe. Cena delnice je tako dosegla vrednost 37.350 tolarjev, kar predstavlja 2,7-kratnik njene knjigovodske vrednosti. KBC je bila odvzeta pravica nakupa dodatnih delnic NLB vse do leta 2006, kar vsaj prehodno omogoča izpolnjevanje enega od elementov razvojne strategije NLB, katere želja je od vedno bila postati mednarodno mešana banka v večinski domači lasti, ki bo

zagotavljala obstoj slovenskega bančnega sektorja in gospodarstva kot celote (Štiblar, 2001a, str. 51).

Prodaja 14-odstotnega deleža dobro informiranim portfeljskim investitorjem naj bi se pričela z razpolaganjem s konsolidiranimi bilancami NLB za leto 2001. Začetek decembra 2001 pa je prišlo do spremembe programa privatizacije, saj se je vlada odločila za pospešitev tega drugega kroga privatizacije s kombinacijo 15 % dokapitalizacije banke.

Druga faza privatizacije NLB tako obsega dva kroga:

- zaradi spremembe vloge EBRD v privatizaciji NLB, le-ta lahko na začetku pridobi do 5 % delnic NLB po ceni in pod pogoji, ki veljajo za KBC;
- izvedba dokapitalizacije NLB; delnice se ponudijo portfeljskim vlagateljem. Institucionalni lastniki jih lahko kupijo z 10 % popustom. Tudi v tem delu je predvideno sodelovanje EBRD, ki ji avtomatsko pripada toliko delnic, da razpolaga s 5 % deležem. Pravico pa ima kupiti vse delnice, ki jih portfeljski vlagatelji ne kupijo, in tako povečati svoj delež nad 5 %. Do leta 2005 pa ima obveznost le-te še trikrat ponuditi v odkup portfeljskim vlagateljem.

Nakup 39 % deleža Nove Ljubljanske banke s strani belgijske banke KBC in Evropske banke za obnovo in razvoj je v letu 2002 skupaj z nakupom večinskega lastniškega deleža v Banki Koper, s strani italijanske banke San Paolo IMI, ter realizacijo avstrijskega prevzema Krekove banke povzročil povečanje deleža kapitala bančnega sektorja v lasti tujcev iz 15,4 % na 32,5 %. Nastal je vtis, da bo tuji kapital postopno začel prevladovati v slovenskem bančnem sektorju, kar pa je sprožilo dodatne vroče razprave o načinu in obsegu nadaljnje privatizacije državnih bank ter nasploh o vstopanju tujih bank.

3.2 KONSOLIDACIJA SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA

Povsod po svetu je od leta 1993 opaziti trend močne konsolidacije bančnega sektorja, ki se kaže v obliki združevanj bank ali pripajanja manjših bank k večjim. Glavni motivi, ki ženejo banke k prevzemom ali združitvam, so zmanjšanje stroškov in povečanje kapitala, uresničitev ekonomije obsega in ekonomije ponudbe raznovrstnih storitev. Poglavitni cilj za delničarje pa predstavlja povečanje vrednosti banke. Tudi slovenski regulatorji so se že od samega začetka devetdesetih let jasno zavedali nujnosti konsolidacije bančnega sistema, ki bi pomenila zmanjšanje števila bank na število sorazmerno velikosti države. V ta namen so celo sprejeli formalne predpise in ukrepe (visok prag ustanovitvenega kapitala, poskusi administrativnega povezovanja regionalno različnih bank v sanaciji), ki pa se na žalost niso izkazali za najbolj učinkovite.

Kljub počasnemu prodiranju zavesti o nujnosti konsolidacije so banke v letu 1997 same podale pobudo za oblikovanje bančnih skupin, ki naj bi pomenile začetek konsolidacije bančnega sektorja. Tako so v letu 1997 sicer začele nastajati prve bančne skupine, vendar pa je v nadaljevanju propadlo mnogo poskusov združevanj (npr. med NLB in SKB, med NLB in NKBM, med Abanko in SKB,...). Prve štiri bančne skupine, nastale leta 1997, so bile: bančna skupina Banke Celje, NLB, SKB banke in Banke Koper. Leto dni po ustanovitvi sta delovali le še dve bančni skupini (skupina NLB in skupina Banka Koper). V obeh skupinah so banke ohranile precejšnjo samostojnost in delovale kot samostojne pravne osebe. Preostali dve bančni skupini sta prenehali obstajati, ker sta vodilni banki priključili vsaka svojo članico skupine. V letu 1998 je bila konsolidacija bančnega sektorja najizrazitejša, kajti prišlo je do pripojitve Hmezad banke k Banki Celje, UBK k SKB banki ter združitve dveh avstrijskih bank, in sicer Bank Austria ter Creditanstalt, kot posledica združitve matičnih bank v Avstriji. V letu 1999 se je M banka pripojila k Banki Koper, tako da je delovala le še bančna skupina NLB, ki so jo sestavljale Banka Zasavje, Koroška banka, Banka Celje in Banka Domžale. V letu 2001 pa so bile k NLB priključene še Dolenjska banka, Pomurska banka ter Banka Velenje. Poleg tega je prišlo tudi do združitve banke Société Générale Ljubljana in SKB banke, v kateri je v letu 2001 francoska Société Générale postala večinski lastnik. Konec leta 2002 je prišlo  e do pripojitve banke Vipa k Abanki.

Kriteriji koncentracije slovenskega bančnega sektorja, ki so predvidevali oblikovanje treh bančnih skupin, postajajo vse bolj zastareli, saj bi Slovenija  e presegla zgornjo dopustno mejo 2700 točk po Herfindahl-Hirschmanovem indeksu koncentracije. V resnici bi ob vstopu v EU morali imeti eno skupno mo no slovensko bančno skupino, ki bi nastajala postopno, po "prijazni poti" v prehodnem obdobju. Optimalno za slovenske razmere naj bi bilo povezovanje bank centra z regionalnimi bankami, kar povečuje učinkovitost prek raznovrstnosti, hkrati pa z nara anjem velikosti prispeva tudi k ekonomiji obsega (Štiblar, 1999, str. 1).

Primerjava razmer v slovenskem bančništvu glede na dogajanje drugod po Evropi nam kaže, da so bile združitve v preteklih letih posledica zasledovanja politike iskanja "domačih zmagovalcev" oziroma preurejanja domačega ban ni stva v tako imenovane bančne stebre, ki bi pomenili pripravo na popolno odpiranje slovenske dr zave tuji konkurenci (Borak, 2001, str. 9). Med bankami je sicer bila prisotna težnja po medsebojnem povezovanju, ki pa je izhajala iz želje po ohranitvi s pomočjo dr zave ustvarjenih vodilnih položajev. Banke se tako ne povezujejo zaradi pritiskov po znižanju stroškov poslovanja in večanju njihove učinkovitosti, ki jih ustvarja nova prihajajoča konkurenca. Rezultat takšnega obnašanja je bilo oblikovanje le ene močnejše in večje bančne skupine, NLB.

V zadnjih dveh letih pa lahko rečemo, da je prišlo do rahlega premika na področju povezovanja bank. Koncetracija slovenskega bančnega sektorja je  e vedno nizka, vendar

pa se banke vse bolj zavedajo povečane konkurence tujih bank, ki jih prinaša hitro bližajoči se vstop Slovenije v EU, ter nujnosti izboljšanja njihove učinkovitosti poslovanja. Medsebojno povezovanje je prvi korak, ki vodi k uspešnosti slovenskih bank v boju s konkurenco, saj lahko le-te s skupnimi močmi uresničujejo tiste interese, ki jih samostojno ne bi mogle uspešno realizirati. Tako lahko hitreje uvajajo sodobno informacijsko tehnologijo, skrbijo za skupni razvoj bank, obvladujejo konkurenco, optimirajo strukturo kapitala,... Pričakovati je, da se bo takšen trend v prihodnosti še nadaljeval, povezovanju med domačimi bankami pa se bodo priključili tudi tuji partnerji.

3.3 POSODABLJANJE INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE SLOVENSkih BANK

Slovenske banke so na podlagi vrednosti kazalnika ekonomičnosti primerljive z bankami v EU, vendar pa glede na delež stroškov v dohodku še vedno močno zaostajajo. Pomembna značilnost slovenskih bank je tudi njihova majhnost tako po kapitalu kot po bilančni vsoti. Zaznati je povečevanje konkurenčnih groženj, ki pa ne prihajajo predvsem s strani domačih in tujih bank, temveč vse bolj tudi od drugih nefinančnih posrednikov. Vse naštetostvarja močan pritisk na slovenske banke, da neprestano iščejo nove možnosti realizacije višjih donosov na kapital. Na eni strani so prisiljene v zniževanje stroškov, na drugi strani pa v rast prihodkov.

Slovenske banke so usmerjene zlasti v domači plačilni promet, širjenje elektronskih distribucijskih poti in kartično poslovanje, nove priložnosti pa iščejo tudi na področju upravljanja pokojninskih skladov in opravljanja ostalih finančnih storitev. Opaziti je vedno pomembnejšo vlogo investicijskega bančništva v ponudbi bank, ki se kaže v ustanavljanju lastnih borznih hiš oziroma sektorja investicijskega bančništva kot sestavnega dela organizacijske strukture bank, preko katerega večje banke opravljajo naloge borznega posredništva.

Eden od ključnih razvojnih dejavnikov bank je uspešnost razvoja informacijske tehnologije. Ponudba različnih tržnih poti lahko za banko predstavlja veliko konkurenčno prednost. Tega se slovenske banke tudi zavedajo, kar nam prikazuje močno povečanje pomena interneta in drugih elektronskih prodajnih poti v zadnjih nekaj letih. Kljub temu pa trenutno stanje na tem področju kaže na neustreznost razvoja, kajti v Sloveniji nimamo razvite optimalne strategije za racionalizacijo poslovanja bank.

Za slovenske banke bi bila najustreznejša strategija povezovanja, iskanja stične razvojne točke in skupnega posodabljanja informacijske tehnologije, kajti le-to je povezano z visokimi stroški, ki jih posamezna banka še zdaleč ne more pokrivati. V slovenskih bankah pa prevladuje prepričanje, da mora vsaka banka zase graditi konkurenčne prednosti ter si

ne more privoščiti odvisnosti od drugih. V povezavi s tem prepričanjem so tudi visoki stroški, ki so jih posamezne banke do sedaj že porabile za razvijanje informacijske tehnologije ter se jim v primeru združevanja ne bi povrnili. V prihodnosti bo torej potrebno še dodatno spodbuditi banke k medsebojnemu združevanju, kajti le s skupnimi močmi bodo lahko dosegle želeno učinkovitost in konkurenčne prednosti. Hiter tempo tehnološkega razvoja bo namreč dopustil preživetje le tistim bankam, ki bodo znale izkoristiti priložnosti, ki jih prinaša nova informacijska tehnologija.

3.4 UČINKOVIT BANČNI NADZOR

Banke predstavljajo pomemben sestavni del vsakega gospodarstva ter zaradi nagnjenosti k izpostavljenosti velikim tveganjem potrebujejo poseben odnos nadzornih organov. Za banke je značilna tudi medsebojna odvisnost, kar se pokaže zlasti v primeru likvidnostnih težav ene banke, ki se hitro razširijo na celotni bančni sistem. V Sloveniji so za preprečitev nastanka takšnega problematičnega položaja leta 1992 ustanovili Nadzor bančnega poslovanja. Gre za poseben oddelek v organizacijski strukturi Banke Slovenije, ki je zadolžen za izvajanje rednega nadzora nad poslovanjem posameznih bank ter celotnim bančnim sistemom. Njegova temeljna naloga je zagotavljanje stabilnega in učinkovitega bančnega sistema, kar izhaja iz določil Zakona o Banki Slovenije, ki ureja njegovo delovanje.

V primerjavi z nadzorom v EU Slovenija na tem področju še vedno zaostaja, kar pomeni da bo potrebna izvedba ustreznih sprememb v skladu s smernicami EU, ki so usklajene s 25 bančnimi načeli, ki jih je v okviru Banke za mednarodne primerjave s sedežem v Baslu aprila 1997 sprejel njen komite za bančni nadzor. Ta temeljna načela predstavljajo minimum zahtev za nadzor nad bankami (merjenje kapitala, kapitalski standardi bank, nadzor mednarodnih bančnih skupin in njihovih podružnic v tujini).

Delna prilagoditev zahtevanim spremembam je bila uresničena s sprejetjem novega Zakona o bančništvu, ki je okrepil nadzor in uvedel nove ukrepe Banke Slovenije. Najpomembnejša novost je pooblastilo Banki Slovenije za opravljanje nadzora nad poslovanjem pravnih oseb, povezanih z banko, če se pokaže kot nujno potrebno zaradi nadzora nad poslovanjem bank. Banka Slovenije naj bi izvajala tudi nadzor nad poslovanjem podružnic tujih bank v Sloveniji, kar pa ni v skladu z načelom kontrole domače države, ki ga uveljavlja druga bančna smernica. Dosežena je bila nova kvaliteta nadzora bančnega poslovanja, ki izhaja predvsem iz medsebojnega sodelovanja z drugimi domačimi in tujimi nadzornimi institucijami, ki omogoča izmenjavo informacij ter s tem hitrejše in učinkovitejše odzivanje na morebitne težave. Bistveno se je v zadnjih letih okrepil tudi Nadzor bančnega poslovanja, ki je v začetnih letih delovanja obsegal 17 zaposlenih, konec leta 2002 pa že 50 zaposlenih, od tega tri četrtine z univerzitetno

izobrazbo. Ustrezna sestava oddelka (8 zaposlenih v vodstvu oddelka, v odseku analize bančnega poslovanja 18 zaposlenih, v odseku izvajanja kontrole bančnega poslovanja kar 21 in v odseku izdajanja dovoljenj 3 zaposleni) ter skrb za nenehno izobraževanje zaposlenih omogočata kvalitetnejši in učinkovitejši nadzor.

3.5 PRILAGODITEV ZAKONODAJE

Na področju zakonodaje je bil v Sloveniji storjen velik korak naprej, s katerim smo se že zelo približali določilom EU. To zadeva zlasti določila o zahtevanem minimalnem ustanovitvenem kapitalu, o minimalni kapitalski ustreznosti, o investicijah v nefinančna podjetja ter določila o izpostavljenosti. Določilo o minimalnem kapitalu v Sloveniji je skladno z veljavnim na področju EU oziroma ga celo presega, kar je v mejah dovoljenega s strani druge bančne smernice. V Sloveniji je postavljena 8 % stopnja minimalne kapitalske ustreznosti, izračunana kot razmerje med kapitalom in tehtano aktivo banke, kar je enako, kot določajo BIS-standardi in evropska bančna smernica o solventnosti. Določilo o veliki izpostavljenosti do enega komitenta ter seštevku vseh velikih izpostavljenosti je prav tako identično določilo EU, ki izhaja iz smernice o razpršitvi tveganj.

Na področju naložb v nefinančne institucije je v Sloveniji glede na EU zaznati določeno razliko. V Sloveniji je tako glede naložb banke v opredmetena osnovna sredstva in kapitalskih naložb v banke in podjetja postavljena omejitev, ki bankam ne dovoljuje preseganja vrednosti teh naložb od 60 % jamstvenega kapitala banke. Glede naložb v kapitalski delež posameznega podjetja pa je postavljena zgornja meja na 15 % jamstvenega kapitala. Evropske bančne smernice postavljajo omejitev le za naložbe v nefinančne institucije in to v enakem obsegu kot pri nas.

Manjše odstopanje slovenske zakonodaje je opaziti na področju zavarovanja vlog, bančnega nadzora in dveh osnovnih določil druge bančne smernice, ki se nanašata na enotno licenco in načelo nadzora domače države. Odstopanje glede določila o enotni licenci se kaže v tem, da lahko tuja banka na ozemlju Republike Slovenije opravlja finančne storitve le preko podružnice, za katero je potrebno dovoljenje Banke Slovenije. Le-to pa je predvideno tudi v primeru ustanovitve predstavništva tuje banke. Na omenjenih področjih bo torej potrebno dodatno usklajevanje.

Pomembna prilagoditev slovenskega pravnega reda z evropskim je bila na področju bančništva opravljena leta 1999 s sprejetjem novega Zakona o bančništvu, ki je v bančni sistem vpeljal številne spremembe. Na področju finančnih storitev je Republika Slovenija sprejela še Zakon o zavarovalništvu ter Zakon o trgu vrednostnih papirjev. Vsi navedeni zakoni so zasnovani fleksibilno, zaradi česar ni potrebno spreminjati trenutno veljavnih zakonov, ampak je mogoče izvesti dodatne prilagoditve evropskemu pravnemu redu kar na

podlagi podzakonskih predpisov, ki jih sprejmejo zakonsko pooblaščenimi nadzorniki posameznih trgov.

3.6 DINAMIKA VKLJUČEVANJA SLOVENIJE V EVROPSKO MONETARNO UNIJO

Slovenija je leta 1997, ko je pridobila status uradne kandidatke za članstvo v EU, stopila tudi na pot približevanja evropski monetarni integraciji. Leta 1999 je bila ustanovljena Evropska monetarna unija (EMU), v kateri je članstvo Slovenije kot bodoče članice EU obvezno. Evropski svet je na zasedanju v Kopenhavnu leta 1993 namreč določil kriterije, ki jih mora vsaka kandidatka izpolniti za pridobitev statusa polnopravne članice EU, med katerimi najdemo tudi strinjanje s cilji politične, gospodarske in monetarne unije. Monetarna suverenost, ki jo je Slovenija pridobila leta 1991 skupaj s politično, bo tako le prehodne narave, saj bo Slovenija srednjeročno slovenski tolar zamenjala s skupno evropsko valuto – evrom in tako predala odločanje o monetarnih zadevah na Evropsko centralno banko (ECB). Od Slovenije se poleg krepitev konkurenčnosti gospodarstva zahteva tudi izpolnjevanje maastrichtskih konvergenčnih kriterijev, ki zadevajo naslednje kazalce (Mrak, 2002, str. 408):

1. inflacija: stopnja inflacije ne sme presegati za več kot 1,5 odstotne točke povprečne stopnje inflacije treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije;
2. obrestne mere: obrestna mera sme presegati povprečno obrestno mero treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije za največ 2 odstotni točki;
3. devizni tečaj: valuta mora biti vsaj dve leti vključena v mehanizem deviznih tečajev ERM in upoštevati normalne meje nihanja okrog uradnega tečaja, brez devalvacije valute na lastno pobudo;
4. javnofinančni deficit: javnofinančni deficit ne sme presegati 3 % BDP države;
5. javni dolg: javni dolg ne sme presegati 60 % BDP države.

Prednosti, ki jih Sloveniji prinaša vključitev v EMU, so zlasti odprava stroškov konverzije valut in tveganja spremembe deviznih tečajev, zaradi katerih posledično pride do manjših stroškov in večje stabilnosti menjave. Za Slovenijo je to še posebej pomembno, saj ji odpira možnost hitrejšega in lažjega integriranja v skupni trg EU. Če bo evro stabilna valuta, lahko Slovenija pričakuje, da s članstvom v EMU vstopa v območje dolgoročne monetarne stabilnosti z nižjo inflacijo in obrestnimi merami (Vončnina, 2002, str. 28). Med glavne slabosti, ki jih prinaša članstvo, lahko štejemo izgubo monetarne suverenosti in zato izgubo lastne monetarne politike ter politike uravnavanja deviznega tečaja, kar lahko sproži ustrezne posledice na makroekonomski ravni.

Na podlagi teorije optimalnega valutnega področja, ki izpostavlja tiste strukturne značilnosti nacionalnega gospodarstva, ki bi zagotovile, da bi se tehtnica članstva v monetarni skupnosti nagnila na stran koristi, je Slovenija primerna za članstvo v EMU (Vončina, 2002, str. 28). Smo majhno in odprto gospodarstvo z diverzificirano proizvodno in izvozno strukturo ter precej ciklično usklajeno z gospodarstvi držav EMU. Verjetnost asimetričnih turbolenc, plačilnobilančnih motenj, ki bi prizadele le Slovenijo, je zelo majhna. Tudi če bi do asimetričnih šokov dejansko prišlo, bi prav diverzificirana proizvodna struktura omejila učinek na celotno gospodarstvo. V primeru pojava simetričnih turbolenc, ki prizadenejo celotno EMU, pa so na razpolago ukrepi skupne monetarne in deviznotečajne politike, katerih učinki bodo tudi Sloveniji v prid.

Pristopna faza približevanja EMU bo nastopila z vstopom Slovenije v EU. Vendar pa istočasno še ne bo prišlo do prevzema evra, ki naj bi bil odložen vsaj še za dve leti po vstopu v unijo. Prva realna in hkrati optimistična možnost je januar 2007 (Čufer, 2003, str. 1). Pred prevzemom evra mora Slovenija izpolniti zahtevo po vsaj dveh letih sodelovanja v mehanizmu deviznih tečajev – ERM2. V tem času pa bo pod stalnim nadzorom ECB ter evropske komisije, ki bosta preverjali njeno sposobnost vodenja ekonomskih politik, ki ohranjajo devizni tečaj dovolj stabilen. To bo pomenilo, da bo določena srednja vrednost tolarja proti evru, z možnostjo nihanja +/- 15 % okrog srednje vrednosti. Dodatna zahteva, ki jo mora Slovenija v dvoletnem obdobju izpolniti, je tudi doseganje ter ohranitev maastrichtskih kriterijev, ki so formalni pogoj za prevzem evra.

Slovenija trenutno, podobno kot ostale države kandidatke, ne izpolnjuje monetarnih maastrichtskih kriterijev, pogojno pa izpolnjuje oba fiskalna kriterija. Največ naporov bo potrebno vložiti v zniževanje inflacije na referenčno maastrichtsko vrednost, kar pa bo dodatno otežilo še hkratno razvojno dohitevanje razvitih evropskih držav. Če bo Banka Slovenija uspela implementirati učinkovito strategijo dezinflacije, v kombinaciji z ekonomskimi pričakovanji tudi konvergenca obrestnih mer ne bo problematična (Vončina, 2002, str. 29). Slovenija odstopa tudi v tečajnem kriteriju, saj ima uravnavani drseči devizni tečaj. Najboljšo rešitev bi predstavljala prav vključitev v ERM2.

ERM2 namreč predstavlja sistem fiksnih tečajev, vendar vsebuje glede na dovolj širok pas dovoljenega nihanja močne primesi fleksibilnega deviznega tečaja. Posegi na deviznih trgih bodo načeloma neomejeni znotraj dovoljenega nihanja, vendar jih bo lahko ECB odklonila, če bo ocenila, da so v navzkrižju s ciljem stabilnosti cen. Za Slovenijo je tako vstop v ERM2 izrednega pomena, saj predstavlja priložnost za formalno izpolnjevanje maastrichtskega merila deviznega tečaja oziroma dokazovanje stabilnosti domače valute pred uvedbo evra, kajti gibanje tečaja tolarja proti evru je dovoljeno le v predpisanih okvirih, poleg tega pa ima centralna banka prepoved na lastno pobudo devalvirati tolar vsaj dve leti.

Sodelovanje v ERM2 lahko označimo kot nekakšen test nosilcev ekonomskih politik in njihove usposobljenosti za usklajeno delovanje. S prevzemom evra bo namreč koordinacija ekonomskih politik pridobila mednarodno komponento, poleg tega pa visoka stopnja koordinacije le-teh omogoča bistveno zmanjšanje tveganja, ki jim je Slovenija izpostavljena v času sodelovanja v ERM2. Poglavitno tveganje izhaja prav iz pomanjkanja usklajenosti ekonomskih politik ter iz dejstva, da bo denarna politika že z vstopom v ERM2 izgubila del svoje avtonomije (Čufer, 2003, str. 1).

Pogoji sodelovanja Slovenije v ERM2 so še precej nedefinirani, saj jih bo mogoče jasno opredeliti šele po vstopu v EU, ko se bodo pričeli formalni postopki in pogajanja za vstop Slovenije v ERM. Čas sodelovanja prav tako ni natančno določen, saj so tako za vstop kot tudi izstop iz mehanizma potrebna pogajanja. Slovenijo tako lahko čaka tudi daljše obdobje sodelovanja v mehanizmu, za kar mora že sedaj ustvariti ustrezne razmere, in sicer povečati fleksibilnost ekonomije, ohranjati makroekonomska ravnotežja in usklajenost ekonomskih politik. Na ta način ne bo imela težav pri dokazovanju ECB in evropski komisiji sposobnosti delovanja v okolju enotne denarne politike in enotne valute.

3.6.1 Pomen uvedbe evra za slovenski bančni sistem

Uvedba evra vpliva na slovensko gospodarstvo kot celoto, vendar pa je prav bančni sistem tisti, ki najbolj občuti njene posledice. Prehod na novo evropsko valuto za naše banke pomeni izgubo pomembnega vira bančnih prihodkov in sočasno povečanje stroškov njihovega poslovanja. Med vzroke zmanjšanja prihodkov bank lahko štejemo (Štiblar, 1998, str. 3):

- znižanje obrestnih mer, ki zaradi odprte konkurence povzroči zmanjšanje dohodkov bank v državah članicah EMU, v katerih so trenutno obrestne mere visoke, banke pa služijo na račun neobrestovanih depozitov na vpogled;
- harmonizacija zahtevanih bančnih rezerv v vseh članicah EMU, ki vpliva na znižanje konkurenčnosti bank držav, kjer so bile doslej zahtevane stopnje rezerv relativno nižje, kar jim je dajalo možnost večjega kreditnega potenciala;
- trgovanje s tujo valuto (forex) bo po prehodnem obdobju po letu 2002 v okviru EMU odpadlo; ideja, da bi ga lahko v večjem obsegu zamenjalo trgovanje z ameriškim dolarjem in japonskim jenom vzdrži, vprašljiva pa je glede trgovanja s preostalimi valutami eksotičnih držav.

V slovenskem bančnem sistemu so zaradi navedenih posledic uvedbe evra potrebne večje ali manjše spremembe in prilagoditve praktično v vseh segmentih bančnega poslovanja, predvsem pa to velja za korenspondenčno bančništvo, vodenje računov strank, plačilni promet s tujino, poslovanje na tujih kapitalskih trgih, storitve investicijskega bančništva,

kreditiranje v tujih valutah in menjalniško poslovanje. V skladu z navedenimi prilagoditvami je potrebno poskrbeti še za ustrezno upravljanje tveganj, informacijsko tehnologijo, razvoj dejavnosti informiranja strank in svetovanja glede posledic evra, prilagoditev računovodstva,... Uvedba evra torej prinaša bankam visoke začetne stroške poslovanja, za premagovanje katerih bi bila najustreznejša združitev moči bank. Obenem pa predstavlja za banke tudi izziv, saj jim odpira nove priložnosti, ki lahko več kot nadomestijo te dodatne stroške.

S tehničnega in organizacijskega vidika uvedba evra za banke ni problematična, kompleksnejši problem predstavlja konkurenčnost. Slovenske banke so namreč po bilančnih vsotah in kapitalu, torej po svoji moči, izjemno majhne, šibke in zato posledično lahek plen. Obenem pa se jim s članstvom v EMU obeta prebeg strank k bolj konkurenčnim bankam, saj bo primerjava cen zaradi enotne valute izjemno poenostavljena (Lah, 1998, str. 28). Na omenjeni problem se v Sloveniji najučinkoviteje lahko odzovemo s konsolidacijo bančnega sistema, ki pa, kot sem že prej omenila, še vedno ni dosegla zelenih razsežnosti.

SKLEP

V prvih letih po osamosvojitvi Slovenije je bilo zaznati veliko neučinkovitost bančnega sistema. Pokazala se je potreba po restrukturiranju bančnega sektorja, ki se je pričelo leta 1993 s sanacijo treh največjih bank, Ljubljanske banke, Kreditne banke Maribor in Komercialne banke Nova Gorica. Razloge za sanacijo najdemo v prehodnih neugodnih ekonomskih posledicah osamosvojitve in transformacije v tržno gospodarstvo. Slovenski model sanacije je bil edinstven v smislu obsega, saj je sanacija naenkrat zajela kar več kot 50 % bančnega sektorja. Izbran je bil centralizirano-decentralizirani pristop, s čimer so poskušali preprečiti "moralni hazard" bank. Sanacija bank je potekala v dveh fazah, in sicer je bilo v okviru prve potrebno očistiti bilance bank in vzpostaviti ustrezen obseg lastniškega kapitala, bistvo druge faze pa je bila sanacija denarnega toka in vzpostavitev njene likvidnosti. Do uspešnega zaključka sanacije je prišlo v letu 1997, ko sta obe sanirani banki, NLB in NKBM, izpolnjevali vse kriterije, ki jih je predpisala Banka Slovenija.

Slovenski bančni sistem od osamosvojitve pa do konca leta 2002 zaznamujejo naslednje značilnosti: počasno zmanjševanje števila bank, ki je od leta 1994 prisotno zaradi uvedbe nove bančne regulative; pretežno zasebna last bank; zvišanje deleža tujega kapitala v lastniškem kapitalu bank v zadnjih dveh letih, kot posledica dokončanja prve faze privatizacije NLB in nakupa deležev nekaterih slovenskih bank s strani tujih bank; zelo stabilni tržni deleži (merjeni z nekonsolidiranimi bilančnimi vsotami) in visoka koncentracija bank; naraščanje deleža skupne bilančne vsote bank v BDP; rast pomena neobrestnih prihodkov; visoki operativni stroški; razmeroma stabilen donos na povprečno

aktivo, trend naraščanja vrednosti kazalnika donosnosti kapitala ter izboljševanje kazalnika likvidnosti.

Slovenija je pri izvajanju reform na področju institucionalnega prilagajanja zahtevam za vstop v EU prepočasna, predvsem izstopa problematika prevladujočega položaja državnih bank v bančnem sistemu. Privatizacijo dveh največjih slovenskih bank, NLB in NKBM, torej lahko označimo kot ključno determinanto procesa reorganizacije slovenskega bančnega sistema. Kljub temu da sta s sanacijo postali državna last, nista nikoli bili v vlogi klasične državne banke, ampak ju lahko označimo kot univerzalni, predvsem komercialno-poslovni banki z mednarodno usmeritvijo. Proces privatizacije se je sicer že začel, vendar glede na dosedanja potek lahko trdimo, da bo še dolgotrajen. V zvezi s privatizacijo NKBM je na podlagi ocene komisije o neprimernosti potencialnih investitorjev z vidika njenega posodabljanja padla odločitev o prekinitvi privatizacije do nadaljnjega. Privatizacija NLB pa je vseeno pripeljala nekoliko dlje, saj je belgijski banki KBC uspelo odkupiti 34 % delež lastniškega kapitala največje slovenske banke. Kljub burnim razpravam, ki so jih povzročila razhajanja o nacionalnem interesu v bančništvu ter strah pred tujci, lahko z gotovostjo napovemo pomembno vlogo tujega kapitala pri modernizaciji gospodarstva.

Slovenski bančni sektor je v primerjavi s tujo konkurenco majhen in razpršen. Z odpiranjem bančnega sektorja konkurenci iz tujine, ki ga zahteva asociacijski sporazum, se kaže vse večja potreba po poslovni in nato kapitalski povezanosti slovenskih bank. Postati morajo mnogo večje, saj so trenutno premajhne, da bi učinkovito servisirale slovensko gospodarstvo doma in v poslih s tujino vzdržale konkurenco tujih bank. Ob vstopu v EU bi morali imeti eno skupno močno slovensko bančno skupino, ki bi nastajala postopno v predhodnem obdobju (Štiblar, 1999, str. 1). Pri konsolidaciji ni dobro zavlačevati, na kar nas opominja dejstvo, da merilo konkurence ni več le notranji slovenski trg, temveč vse bolj postaja trg EU.

Glede razvoja bančnih storitev je slovenski bančni sektor še vedno nezadostno razvit, kajti večina bank je osredotočena na ponudbo klasičnih bančnih storitev. Hitro bližajoča konkurenca bank iz EU ter vse večja konkurenca drugih finančnih institucij pa le-tem narekujejo razširitev in posodabljanje klasične palete storitev. Za banke je izrednega pomena sposobnost izkoriščanja novih informacijskih tehnologij, ki jim omogočajo povečanje konkurenčnih prednosti. V sedanjem hitro spreminjajočem okolju sta torej ključna dejavnika za uspešnost bank prožnost in hitrost odzivanja na spremembe. Uvajanje sprememb znotraj slovenskih bank pa je tudi posledica priprav na vstop Slovenije v Evropsko monetarno unijo ter uvedbo skupne valute – evra.

Zaostritev bančne regulative ter nadzora nad bankami je nujno potrebna zaradi učinkovitega obvladovanja tveganj. Z okrepljenim nadzorom se poskuša doseči pravočasno prepoznavanje in preprečevanje tveganj, povezanih s poslovanjem bank, ter na ta način

povečanje varnosti vlagateljev. Pomemben cilj bančne regulative je tudi spodbujanje konkurence, preko katere se ustvari pritisk na znižanje stroškov finančnega posredništva. V Sloveniji kljub krepitvi bančnega nadzora na podlagi izboljšanja zakonodaje, pospeševanja investicij v izobraževanje zaposlenih v bančnem sektorju, hitrega razvoja informacijskih sistemov in splošnega institucionalnega razvoja, le-ta še vedno zaostaja za nadziranjem v EU.

Slovenija je znana tudi po visokih obrestnih merah v primerjavi z evropskimi razmerami. Banke namreč poslujejo z izredno visokimi oportunitetnimi stroški, ki jih v boju za obstoj na trgu silijo v postavljanje previsokih obrestnih marž. Pred vstopom v EU bo torej nujno potrebno znižati oportunitetne stroške, kajti povečanje konkurence bo vodilo do vedno nižjih obrestnih marž in s tem vedno večjih težav slovenskih bank glede pokrivanja visokih oportunitetnih stroškov. Poleg znižanja le-teh bo potrebno poskrbeti tudi za znižanje stroškov finančnega posredništva, ki so posledica premajhne konkurence ter slabih posojil v bilancah bank.

Pomemben korak v približevanju Slovenije EU na področju bančništva je prilagoditev zakonodaje evropskim bančnim smernicam, ki postavljajo osnovne minimalne standarde za razvoj skupnega evropskega trga, katerega učinkovitost je mogoča le s prostim gibanjem kapitala. Glavni predpogoj za integracijo Slovenije v EU je prav uskladitev zakonodaje, kajti sprostitev poslovanja bank znotraj EU je namreč odvisna od stopnje harmonizacije bančnega prava držav članic. Slovenija je s sprejetjem treh ključnih zakonov (Zakon o bančništvu, Zakon o trgu vrednostnih papirjev in Zakon o zavarovalništvu) v letih 1999 in 2000 v svoj pravni red sprejela večino evropske pravne ureditve na področju bančništva, trga vrednostnih papirjev in zavarovalništva.

LITERATURA

1. Berdnik Vozel Mojca: Razvojni tempo je prepočasen. *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 2000, 40, str. 38-41.
2. Borak Neven: Povezovalne težnje v tujini in doma. *Bančnik*, Ljubljana, 2001, marec, str. 8-9.
3. Cvikel Milan: Razlogi za privatizacijo poslovnih bank. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 1997, 1-2, str. 1.
4. Čufer Uroš: ERM2, obvezna postaja na poti do prevzema evra. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2003, 5, str. 1.
5. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
6. Glogovšek Jože: Privatizacija bank. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2000, 12, str. 1.
7. Klapš Srečko: Dobički bank.... *Kapital*, Ljubljana, 2000, 229, str. 32.
8. Košak Marko, Košak Tomaž: Bančni sektor v Sloveniji. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2002, 7-8, str. 51-59.
9. Kovač Boštjan: Proces rehabilitacije bank v Sloveniji v obdobju 1992 – 1997: primer NLB, d.d.. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 47 str.
10. Lah Emil: Slovensko bančništvo, Evropska unija in evro. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 1998, 12, str. 13-33.
11. Lah Emil: Posodabljanje informacijske tehnologije je za slovenske banke usodnega pomena. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 1999, 6, str. 42-46.
12. Lah Emil: Intenzivno razmišljanje o privatizaciji banke. *Bančni vestnik*, 1999a, 11, str. 43-47.
13. Lah Emil: Privatizacija bank in nacionalni interes. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2001, 9, str. 1.
14. Lah Emil: Privatizacija slovenskih bank na razpotju. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2001a, 12, str. 47-49.
15. Lah Emil: Ali so tuji prevzemi slovenskih bank neizogibni?. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2002, 3, str. 51-52.
16. Lah Emil: Domače banke se morajo spoprijeti z vse večjo tujo konkurenco. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 2002a, 5, str. 43-47.
17. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana: GV Založba, 2002. 682 str.
18. Petravs Stane: Združevanje bank še kar v oblakih. *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 2000, 12, str. 12-15.
19. Ribnikar Ivan: Privatizacija zaradi sanacije podržavljenih bank. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 1994, 4, str. 5-9.
20. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija I.. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999, 380 str.

21. Ribnikar Ivan: Privatizacija bank in drugih podjetij. Bančni vestnik, Ljubljana, 2002, 5, str. 52-54.
22. Špacapan Mojca: Bančni sistem v Sloveniji in primerjava z bančnim sistemom v ZDA in v Nemčiji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 33 str.
23. Štiblar Franjo: Močne slovenske banke. Bančni vestnik, Ljubljana, 1995, 12, str. 3-5.
24. Štiblar Franjo: Euro in slovenske banke. Bančni vestnik, Ljubljana, 1998, 3, str. 2-6.
25. Štiblar Franjo: Konsolidacija slovenskega bančništva. Bančni vestnik, Ljubljana, 1999, 6, str. 1.
26. Štiblar Franjo: Kakšen bo slovenski bančni sektor ob vstopu v EU. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 1999a, 304, str. 27-46.
27. Štiblar Franjo: Sanacija bank v Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 5, str. 61-69.
28. Štiblar Franjo: Vpliv lastništva na uspešnost corporate governance bank v Sloveniji. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 2001a, 331, str. 25-53.
29. Tomaž Aljoša: Quo vadis, (slovensko) bančništvo?. Bančni vestnik, Ljubljana, 1997, 3, str. 21-24.
30. Tomaž Aljoša: Evropska (monetarna) unija in slovenske banke. Bančni vestnik, Ljubljana, 2000, 5, str. 20-22.
31. Tomaž Aljoša: Restrukturiranje in konsolidacija bank na poti v Evropsko unijo. Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 5, str. 85-89.
32. Vloga Tina: Privatizacija bank. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 48 str.
33. Vončina Janez: Dinamika vključevanja Slovenije v EMU. Bančni vestnik, Ljubljana, 2002, 12, str. 26-30.

VIRI

1. Letno poročilo Banke Slovenije. Ljubljana: Banka Slovenije. Vse obstoječe številke za obdobje 1991 do 2003.
2. Letno poročilo Združenja bank Slovenije. Ljubljana: Združenje bank Slovenije. Vse obstoječe številke za obdobje 1999 do 2003.
3. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja. Ljubljana: Banka Slovenije. Vse obstoječe številke za obdobje 1996 do 2003.
4. Letno poročilo Banke Slovenije za leto 2002. [©]sURL: <http://www.bsi.si>⁰s, 16.6.2003.
5. Letno poročilo Nove Ljubljanske banke za leto 2001, 2002. [©]sURL: <http://www.nlb.si>⁰s, 10.5.2003.
6. Letno poročilo Nove Kreditne banke Maribor za leto 2001, 2002. [©]sURL: <http://www.nkbm.si>⁰s, 10.5.2003.

7. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 32/99).
8. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
9. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99).
10. Zakon o bankah in hranilnicah (Uradni list RS, št. 1/1991-I).
11. Zakon o Banki Slovenije (Uradni list RS, št. 1/1991-I).
12. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93).
13. Zakon o predsanciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 1/1991-I).